

SZAKDOLGOZAT

Pinczésné Katyi Vivien

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Neveléstudományi Intézet

Óvodapedagógus alapképzési szak

**A GYERMEKVÉDELMI JELZŐRENDSZER MŰKÖDÉSE A
SZÜLŐK ÉS A PEDAGÓGUSOK SZEMSZÖGÉBŐL**

Belső konzulens:	Fináncz Judit PhD egyetemi docens
Belső konzulens intézete/tanszéke:	Neveléstudományi Intézet/ Gyermeknevelési Tanszék
Készítette:	Pinczéné Katyi Vivien GAEDCW Levelező tagozat

Kaposvár

2024

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	2
2. Alapfogalmak meghatározása	3
2.1. Veszélyeztetettség	4
2.2. Bántalmazás és elhanyagolás fogalmának tisztázása	6
3. A magyar gyermekvédelmi rendszer működése	8
3.1. A gyermekvédelem alapelvei	10
3.2. A gyermekvédelmi jelzőrendszer	11
3.3. Gyermekvédelmi alapellátások.....	13
3.4. Gyermekvédelmi szakellátások és hatósági intézkedések.....	14
3.5. Szülők, intézmények és szakemberek együttműködése	15
3.6. Problémák megelőzésének legfontosabb területei.....	19
4. Az óvodai és az iskolai szociális segítő tevékenysége	22
4.1. A szociális segítő feladatai	25
4.2. Észlelések kezelése és menete az óvodai- és iskolai szociális segítség során.....	27
4.3. A szociális segítő kompetenciái	29
5. Kérdőíves vizsgálat a gyermekvédelmi jelzőrendszeréről	30
5.1. Gyermekvédelmi jelzőrendszer pedagógus szemmel 2024-ben.....	31
5.1.1 A válaszadók jellemzői	31
5.1.2. Gyermekvédelemmel kapcsolatos ismeretek.....	32
5.1.3. Tapasztalatok a veszélyeztetettséggel kapcsolatban	33
5.2. Gyermekvédelmi jelzőrendszer szülői szemmel 2024-ben	37
5.2.1. A válaszadók jellemzői	37
5.2.3. Gyermekvédelemmel kapcsolatos ismeretek.....	39
5.2.4. Tapasztalatok a veszélyeztetettséggel kapcsolatban	41
5.3. Következtetések.....	45
6. Összegzés	46
Irodalomjegyzék.....	48
Nyilatkozatok	51

1. Bevezetés

„Aki különbséget tud tenni arcul-legyintés és ökölcsapás között, az már tudja, mi a gyermekek elleni erőszak.”

(C. Henry Kempe, amerikai gyermekorvos)

Szakdolgozatomban a gyermekvédelmi jelzőrendszer működését és hatékonyságát vizsgálom, valamint azt, hogy a pedagógusok és a szülők elegendő és reális információkkal rendelkeznek a gyermekvédelemmel és a jelzőrendszerrel kapcsolatban.

Pedagógiai asszisztens végzettségemet 3 évvel ezelőtt szereztem meg, ekkor már tudva, hogy biztosan ezen a pályán szeretném további tanulmányaimat folytatni. Gyakorlatom során rájöttem arra is, hogy a számomra ideális korcsoport az óvodáskorú gyermekek lesznek. Ezután szerencsés fordulat következett és óvodában kezdhettem meg munkásságomat.

Egy Baranya megyei kis faluban élek, ahol a gyermekek jórésze kedvezőtlen szociokulturális háttérű családokban nevelkedik. Ebben a faluban nőttem fel és az általános iskolát is itt végeztem el. Visszagondolva erre az időszakra, már ekkor is megfogalmazódtak bennem gyermekvédelemmel kapcsolatos kérdések. Mindig volt olyan gyermek az osztályomban, akinek nélkülöznie kellett, volt olyan osztálytársam, akit örökbe fogadtak, de a legszívgyötrőbb emlék egy kislánnyal kapcsolatos volt. Ez a kislány egy olyan családból származott, ahol nagy szegénységben éltek, az élelem megoldása is nagy gondot okozott a családnak. A falubéliek akkoriban még összefogtak és adományokat is kapott a család, de végül fedél nélkül maradtak és el kellett menniük rokonokhoz, hogy ne vegyék el a szülőktől a gyermekeket. Már gyerekként soka töprengtem azon, hogy vajon miért is nem tudtak segíteni a felnőttek...

Az évek múlásával már a pedagógiai asszisztensi gyakorlatomat töltöttem ebben a kis falusi óvodában, amikor szintén egy nagycsaládból származó szegény sorsú kislánnyal ismerkedtem meg. Ez a kislány alig várta, hogy óvodába mehessen, ahol ételt, szeretetet és törődést kapott. A pedagógusok észelve a problémát elsősorban a családot célozva próbáltak segítséget nyújtani, viszont a szülők nem voltak együttműködőek. Ezután az egyik legrosszabb forgatókönyv következett be, a család el is költözött. Ekkor megszakadt a figyelemmel kísérés és a további segítségnyújtás lehetősége.

Ezen történetek kétségkívül azt a gondolatot vetik fel, hogy hány olyan gyermek van, akiknek a személyiségfejlődése nehezített körülmények között zajlik. Hogyan lehetne rajtuk segíteni laikus, hétköznapi emberként? Vajon kapnak-e a szülők megfelelő tájékoztatást a gyermekek védelmével kapcsolatban? Tudják-e az emberek, hogy mi az a gyermekvédelem? Hogyan és kihez fordulhatnak segítségért? Szakdolgozatomban a fenti kérdésekre keresem a

választ, kérdőíves vizsgálat alkalmazásával a szülőket és pedagógusokat célozva. Emellett vizsgálom azt is, hogy a gyermekvédelmi jelzőrendszernek milyen hiányosságai vannak. Kutatva azt, hogyan kellene működnie a gyermekvédelmi jelzőrendszernek és ez megvalósul-e a mindennapokban.

2. Alapfogalmak meghatározása

Korunk előrehaladtával, a dinamikusan fejlődő, modern világunkban az emberek szemléletmódja és véleménye is sokrétűen megoszlik. Ez alól a családi viszonyok és az életmód sem képez kivételt, hiszen ahány család, annyi szokás. A mai társadalomban képviselt életmód nem csak az egyének életére van hatással, hanem a családok életére is. A családok életében bekövetkezett változásokat is mindenki másképp éli meg, viszont ezek a változások sok esetben a családok szétbomlásához vezethetnek.

Ezek okai közé tartozik az is, hogy sok család manapság harcot vív a mindennapi megélhetés érdekében, így egyre kevesebb az egymásra szánt idő. További nehezítő tényezőként láthatjuk azt is, hogy a családok gyakorlatilag elvesztették a gyermekük felett a kontrollt, ennek következtében elsődleges feladatukat, a szocializációt sem tudják sok esetben megfelelő mértékben biztosítani. A szülők küzdelme a megélhetéssel szemben sokszor ahhoz vezet, hogy nem példaértékű megoldást, munkát, lehetőséget találnak, amivel a gyermek szembesül is. Így az elsődleges színtér, a család, olyan mintát közvetít a gyermek számára, aminek a későbbiekben negatív kimenetele lehetséges. Hiszen egyértelműnek tekinthető az a tény, hogy a gyermekek fejlődése, nevelése szempontjából a családnak van a legnagyobb jelentősége. A családban történő veszekedések, a durva bánásmód, a nem jól megítélt nevelési módszerek, vagy akár a nevelés elhanyagolása olyan rizikófaktorok jelentenek, melyek következményeként plusz esélyt adunk a veszélyeztetettség kialakulására. A családból hozott pozitív érzelmi és kulturális értékek is mind hozzájárulnak a gyermek sikeres iskolai éveinek elvégzéséhez. Mivel sok esetben ezen érzelmi és kulturális értékekkel sem rendelkezik a gyermekek, évről évre több érzelmileg labilis, kiegyensúlyozatlan gyermek kerül be a közoktatási intézményekbe. Márpedig, ha egy gyermek érzelmi stabilitás hiányával küzd és nem megfelelő önbecsüléssel, gyakran keveredhet konfliktusokba, amely ronthatja az iskolai teljesítményt vagy akár a baráti kör kialakítását sem engedélyezi. Viszont ne csak egy szemszögből lássuk a lehetséges kimenetelt, hiszen a gyakorlatban sok esetben a jómódú családokból kerülnek ki azok a gyermekek, akik ugyan pénzübeli

jó megélhetésben részesültek, de morális tartásban, példaértékű életvitelben és minőségi időtöltésben nem kaptak megfelelő mintát a szülők részéről. Persze ez sem terhelhető egyöntetűleg a szülők felé, hiszen a gyermek személyiségé formálódik a genetikai örökség, a személyes biológiai adottságok, a társadalmi környezet, a divat, az egyre változó társadalmi értékrend és a kortársak hatása által is. Tehát mind a külső és belső tényezők is formálják a gyermeki személyiséget. A mai gyermekek részesülhetnek bármilyen jó körülményekben, ha a divat, a tömegkommunikáció által egyre jobban egy olyan világba találják magukat, amiben a lehetőségeiket meghaladó anyagi igények nem relevánsak számukra. Következő rizikótényezőként említhető a pótcselekvésekben, pótszerekben keresett megoldások, menekülés a valóság és a kudarcok ellen. Ezekben a körökben is egyre több fiatal jelenik meg. Nem véletlen, hogy manapság a dohányzás, a drog, az alkohol és az AIDS vírusról is egyre több irodalom, film jelenik meg (Barcsi, 2007).

A következőkben a veszélyeztetett, az elhanyagolt és a bántalmazott gyermek fogalmát szeretném tisztázni.

2.1. Veszélyeztetettség

A gyermekek elhanyagolása és a családon belüli erőszak már a történelem kezdetétől jelen van, viszont megítélése minden korban más és más. Számos történeti forrás arról tanúskodik, hogy a gyermekgyilkosságot egyfajta születésszabályozási eszközként alkalmazták. Magyarországon is megéltek elődjünk hasonló helyzetet. Visszatekintve a századfordulóra, egy Hont megyei faluban nagy szegénységbe születtek bele a gyermekek, mivel a szülők felnevelni nem tudták őket, így az újszülötteket megölték szüleik. Ez amolyan nyílt titokként keringett a faluban, azt mondták, hogy az „Örzse az éjjel megnyomta a gyereket”, ezalatt azt értették, hogy álmában ráfeküdtek, agyonnyomták, sokszor dunnával megfojtották az újszülötteket (Kerecsi, 1995).

A hazai történelem során a 18-19. századra tehető, amikor is a gyermekkori sajátosságokat elkezdték figyelembe venni. Ezen korra tehető az oktatás- nevelés gondolatának megjelenése. Észrevették azt, hogy a gyermekek fejlődéséhez nélkülözhetetlen az oktatás-nevelés és elkülönítették a gyermekkort a felnőttkortól. Ezután az állam szigorította a családi kötelezettségek vállalását, a gyermekkel kapcsolatos gondokat, problémákat teljes mértékben a családokra hárította. Mai értelmezésben mondhatnánk, hogy a 18-19. században megjelent már az, hogy a család az elsődleges színtér. Tehát a családnak kell gondoskodni a családon belüli

szerepek felosztásáról, a családi konfliktusok megoldásáról, valamint a gyermek gondozásáról is (Kerezsi, 1995).

A gyermekeket érintő intézkedések tovább folytatódtak. Gyermekmenhelyek kezdtek létesülni, elsőik között a Nemzeti Gyermekmenhely. 1889-ben megalakult a Gyermekvédő Liga. Elterjedt a „szárazdajkaság”, ez azt jelentette, hogy a városi anyák fizetségért a vidéki asszonyokra bízta gyermekeiket. Ennek viszont hátránya is volt, hiszen a vidéki asszonyokra bízott gyermekek sokszor nem kaptak ételmezt, szörnyű körülmények között éltek és sok esetben el is haláloztak ezek a gyermekek (Kerezsi, 1995).

Angliában már 1889-ben hatályba lépett a Gyermekvédelmi törvény, melyben bűncselekménynek titulálták a gyermek megbetegítését, elhanyagolását, ha egy gyermeket szükségtelen szenvedésnek tettek ki, vagy ha a gyermek egészségét károsították. Ekkoriban tehát már láthatjuk, hogy az állam is elkezdett foglalkozni a gyermekek védelmével. Azt is észrevettük, hogy a fiatalok bűnelkövetők, csavargók száma növekedni kezdett, így további megoldásokat kellett keresnie az államnak. Így megjelent egy újabb törvény 1904-ben, ami a Gyermekekkel szembeni Kegyetlenkedést Megelőző Törvény a szülők elleni eljárás és a szülői felügyeleti jog megszüntetésének kezdeményezési jogát a helyi végrehajtó hatalom szerveire bízta. Ebben már megjelent a gyermekek családból való kiemelése is. Hasonló intézkedés volt az 1901. évi VIII. és XXI. törvény, mely az elhagyatott gyermekekről való gondoskodást biztosította. Ekkortájt már oly mértékben eldurvult a fiatal bűnelkövetők köre, hogy az állam és a társadalom számára is egyértelművé vált a családi körülmények és a gyermek, illetve a felnőttkori tettek közötti összefüggések. Az állam több irányból tett intézkedéseket, a születési arányokat csökkentették azzal, hogy legalizálták az abortuszt. Ez abban segített, hogy a rossz körülményekben élő családok sorsára nem jutott még egy újszülött is (Kerezsi, 1995).

Magyarországon 1961-ben mérték fel először a veszélyeztetett gyermekek számát, ami akkoriban 29.000 veszélyeztetett gyermeket jelentett. Mai felméréseket tekintve ez a szám 2022-ben 110.750 veszélyeztetett gyermeket mutatott a nyilvántartásban. Ez alapján nem egy javuló tendenciát láthatunk (Gyermekjogi jelentés, 2022).

A veszélyeztetettség értelmezése a szakirodalmak tekintetében is sokrétűnek tekinthető. Ebből fakadóan az emberek számára még szerteágazóbb fogalomként jelenik meg, minden ember számára más jelentést hordozhat. A közvélemény gyakran úgy jellemzi a veszélyeztetettséget, hogy a gyermek iskolát kerül, nem dolgozik, nem elfogadott magatartásformákat mutat. Ezek azonban nem elég konkrét meghatározások, nem emelik ki a fogalom lényegi tartalmát, nincs minden társadalmi rétegnek megfelelő és elfogadott nevelési mintája, módszere, melyet általánosnak tekinthetnénk. Ezért fontos a veszélyeztetettség fogalmát egy konkrétan

meghatározott, szűk definíció keretében leírni, hogy szükség esetén a beavatkozások, a büntetőjogi eljárások meghatározott keretek között történjenek.

Az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény pontosabban meghatározza a veszélyeztetettség fogalmát. Ezen törvény célja az, hogy megállapítsa azokat az alapvető szabályokat, melyek szerint az állam, a helyi önkormányzatok, a gyermekek védelmét szolgáló intézmények, valamint a jogi személyiséggel nem rendelkező más szervezetek ellátásokkal és intézkedésekkel nyújthatnak segítséget a gyermekek jogainak érvényesítéséhez, valamint a szülők kötelességének teljesítéséhez. Ezenkívül célja az is, hogy az előbbieken említett személyek és intézmények gondoskodjanak a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzéséről és megszüntetéséről, a hiányos szülői gondoskodás pótlásáról, valamint a gyermekvédelmi gondoskodásból kitérő fiatal felnőttek társadalmi beilleszkedéséről is. A törvény (2). bekezdésében rögzítették azt az álláspontot, hogy a gyermek érdekében az eljáró szerveknek és személyeknek együtt kell működniük a családdal, valamint elsődlegesen azt kell elősegíteni, hogy a gyermek a családban nevelkedhessen. A veszélyeztetettséget, mint fogalmat az 5 §-ban úgy írja le a törvény, hogy *„olyan – a gyermek vagy más személy által tanúsított – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, érzelmi, vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza”*. Tehát a definícióban olvashatjuk, hogy minden olyan körülményt és negatív hatást tartalmaz, melyek megjelenésekor tapasztalható a gyermek veszélyeztetettségének fennállása. Ebben egy általános megfogalmazásként olvashatjuk, hogy a szakemberek mit tekintenek kiindulási alapnak egy eset tekintetében, ennek persze sok-sok fokozott esete is olvasható esettanulmányokban.

2.2. Bántalmazás és elhanyagolás fogalmának tisztázása

Dolgozatomban szükségesnek találtam a bántalmazás és az elhanyagolás fogalmának tisztázását is, hiszen ezen két fogalom manapság is igen nehezen megközelíthető és tisztázható. A bántalmazás és az elhanyagolás a veszélyeztetettség két fő megnyilvánulási módja (Árki és munkatársai, 2013).

Azért fontos kitérni a bántalmazásra és azok formáira is, mert minél több tudásra és magabiztos ismeretre teszünk szert, annál jobban tudjuk alkalmazni a gyakorlatba, több esetben vehetjük észre a gyermek jelzéseit és magabiztosabbnak tudjuk venni a jelzéseket. A bántalmazás több formában is megnyilvánulhat, melyeket négy csoportba oszthatunk; érzelmi-, fizikai-, szexuális bántalmazás és elhanyagolás (Édes, 2021).

Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) a következőképpen foglalja össze a bántalmazás és elhanyagolás definícióját „*A gyermek bántalmazása és elhanyagolása (rossz bánásmód), magában foglalja a fizikai és/vagy érzelmi rossz bánásmód, a szexuális visszaélés, az elhanyagolás vagy hanyag bánásmód, a kereskedelmi vagy egyéb kizsákmányolás minden formáját, mely a gyermek egészségének, túlélésének, fejlődésének vagy méltóságának tényleges vagy potenciális sérelmét eredményezi egy olyan kapcsolat keretében, amely a felelősségen, bizalmon vagy hatalmon alapul*” (Árki és munkatársai, 2013, 73. o.).

Az érzelmi bántalmazás csoportjába tartozik, ha például a gyermeket szándékosan megálázzák, bezárnak, mikor a gyermek úgy érzi, hogy nem szeretik, értéktelennek tartják, ha mindig maximális teljesítményt várnak el tőle, de még sem kap pozitív értékelést. Pintér Ádám és Tóth Judit Nikolett (2017) írásában olvashatjuk, hogy a lelkiileg fel nem dolgozott bántalmazás hatása akár egész életében végig kíséri az embert, kihathat a személy testi, mentális és lelki egészségére is, a későbbiekben tanulási nehézségeket okozhat, felnőtt korban pedig a munkára és a párkapcsolatra is kihathat. A WHO igen tág értelmezésében azt mondja, hogy a bántalmazás egy ország egész gazdasági és szociális lemaradásához is vezethet (Édes, 2021).

Kezdetben már utaltam arra, hogy nehezen meghatározható, hogy mi számít bántalmazásnak és mi nem, ez leginkább a fizikai bántalmazás terén mutatkozik meg. Hiszen, ahogy számos országban, úgy a magyar lakosság számára is elfogadott a gyermekek kisebb-nagyobb fenyegetése (holott jogszabály tiltja), sőt néhány vélemény alapján határozottan szükség is van rá. Ez kultúránkként, társadalmainkként és személyenként is külön-külön véleményt vált ki. Annak viszont egyértelművé kell válnia, hogy a gyermekeket kínozni, sanyargatni és bántalmazni nem szabad. Ahogy a többi csoportban, úgy ebben is az okozza a gondot, hogy ezen bántalmazási formák határai sem elég élesek, letisztázottak (Édes, 2021).

Ebben a bántalmazási formában az egyik legveszélyeztetettebb a csecsemők korosztálya, hiszen ezen gyermekek az áldozatai az összes felismert bántalmazás 13%-nak. A csecsemők esetében a gondozási tevékenység nagyrészen az anyára hárul, a szükségleteket ő elégíti ki a gyermek számára, ennek következtében a legtöbb ilyen esetben az anya az elkövető és a bántalmazást leinkább a tartós sírás váltja ki (Kerezsi, 1995).

A harmadik bántalmazási forma a szexuális bántalmazás, ami a leginkább elborzasztja az embereket. A szexuális bántalmazás is nehezen felismerhető, hiszen sok esetben mind a bántalmazott (akár kisgyermek, akár felnőtt), mind azon családtagokat, akik tudnak az esetről hallgatnak. Másrészt ezen csoport tünetei nem egyértelműek, kirívóak. Tünetként megjelenhet étkezési zavar, alvászavar, a bántalmazott viselkedése visszahúzódó, motiválatlan, szorongó lehet, váratlan agresszió jelenhet meg, orvosi szempontból nem indokolható fájdalmak

jelentkezhetnek, iskolai teljesítménye visszaeshet, kortársaihoz való viszonya a gyermeknek megváltozhat, kihívó viselkedés is jellemző lehet, de a felsorolt tünetek nem egyértelműen csak a szexuális bántalmazásra utalhatnak, azonban mindenképp kiemelt figyelmet igényelnek (Katonáné, 2004).

A bántalmazási csoport utolsó formája az elhanyagolás, ezen terület kevésbé feltárt a többihez képest, hiszen eddig kevésbé volt kutatott terület. Felismerése is nehézségeket okozhat, hiszen nincsenek jelei fizikai sérüléseknek, verésnek. Minden olyan ebbe a csoportba tartozik, amikor a gyermek nem számíthat a szüleiére, akár nem kapja meg az érzelmi vagy fizikai gondoskodást. A nonverbális gesztusoknak, a testbeszédnek olyan mondanivalója van, hogy a gyermek értéktelen, nincs szeretve. Vagy például, ha a gyermeknek nem megfelelőek az életkörülményei, nem kap megfelelő minőségű vagy mennyiségű ételt, nincs megfelelő méretű és tisztaságú ruhája, vagy ha nem kap orvosi ellátást. Ezen területek el nem látása mind a gyermek elhanyagolását jelentheti. Nagy számban a szegényebb családokban fordul ez elő, hiszen nekik okoz nehézséget megfelelő tiszta, rendezett környezetet biztosítani gyermekeik számára, napi szintű életkornak megfelelő étkezést biztosítani, valamint az életkornak megfelelő napirendet és a gyermek szabadidejének megfelelő eltöltését is nehezen biztosítják a szegény családok. Ebben az esetben fontos arra törekedni, hogy a gyermek a családban maradhasson és a családon belül adjanak a szakemberek megfelelő segítségnyújtást. Például, ha a gyermek még nem óvodaköteles korú, akkor a szakember tanácsolhatja, hogy a gyermek járjon bölcsődébe, így a gyermek az életkorának megfelelő napirendet, nevelést és gondozást fog kapni (Édes, 2021).

3. A magyar gyermekvédelmi rendszer működése

A gyermekvédelem létrejöttében az egyik legfontosabb évnek tekinthetjük az 1997-es évet, mivel ekkor jött létre a mai napig hatályos, azóta többször módosított gyermekvédelmi törvény (Makai, 1999).

A gyermekek védelméről és a Gyámügyi Igazgatóságról szóló 1997. évi XXXI. törvény és a 15/1998. (IV. 30.) törvény 9. §. a család- és gyermekjóléti szolgálatok feladatának írja elő az észlelő- és jelzőrendszer kiépítését, valamint meghatározza a tagokat, a tagok kötelező együttműködését, a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítését, a veszélyeztetettség megelőzése és megszüntetése érdekében. Ahhoz, hogy ez létrejöjjön elengedhetetlen volt egy jól működő észlelő- és jelzőrendszer működésének, hogy a jelzések időben eljussanak a

kompetens személyhez, intézményhez, szolgáltatóhoz, szakemberhez. Így ezen rendszernek szüksége volt a megfelelő kiépítésre és folyamatos működtetésre, azon értelemben is, hogy lehetővé tegye a veszélyeztető okok feltárását és felismerését. Ezen nézőpontokat már rögzítette a 15/1998 NM rendelet 14. § (2) bekezdése (Rácz, 2015).

2015-ben megjelent egy módosító törvény (2015. évi CXXXIII. törvény), ez 2016. január 1-jétől lépett hatályba, mely előírta, hogy a család- és gyermekjóléti szolgáltatásnak kötelező önkormányzati feladatként kell létrejönnie. Így a gyermekjóléti központ szolgáltatásai 48-ról 197-re emelkedtek, tehát a gyermekek számára elérhetővé váltak. Az így megvalósuló kétszintű család- és gyermekjóléti szolgáltatásban számos változás következett be. Kétszintű rendszer alatt értjük azt, hogy települési és járási szintű feladatellátást és együttműködést hoztak létre. További kiemelkedő változások következtek be például a jelzőrendszerben is. A jogszabály előírja, hogy minden szolgáltatónak jelzőrendszeri felelőst kell kijelölnie (EMMI, 2016).

A rendszer átalakításának egyik oka az volt, hogy a szociális segítőmunkát és a hatósági ügyeket külön válasszák. Hiszen tapasztalatok és visszajelzések alapján a családgondozók nehezen tudták érvényesíteni hatósági szerepüket, mert amikor eljött az ideje az érvényesítésnek megromlott a kapcsolat a családdal, így jobbnak látták, ha egy kívülről érkező személy vállalja fel a hatósági eljárást. Ennek következtében jött létre, hogy a járásközpontban foglalkoztatott esetmenedzser feladatkörébe csak a gyermekvédelmi gondoskodás, a gyermekek védelmére irányuló tevékenységek, a gyermekek védelembe vételének kezdeményezése, javaslat készítése a védelembe vételhez, a gondozási-nevelési terv elkészítése, szociális segítőmunka koordinálása és végzése tartozott (TÁRKI, 2017).

A gyermekjóléti alapellátás és a gyermekvédelem a gyermekvédelmi törvényben szabályozottak szerint alapvető funkciójának tekinti a gyermek családban nevelkedésének biztosítását. Céljuk elsődlegesen az, hogy ne kelljen a gyermeket a családból kiemelni, ezt segítik különböző pénzbeli és természetbeni juttatásokkal. Ahhoz, hogy a gyermekjóléti szakemberek hatékonyan tudják segíteni a családokat elengedhetetlen a jó partneri viszony kialakítása. Prevenációs tekintetből nagyon fontos szerepe van az észlelő-és jelzőrendszernek, valamint az intézményekkel való együttműködésnek is. Hiszen minél korábbi stádiumban van feltárva a probléma, a szakemberek annál gyorsabb, egyszerűbb és hatékonyabb módon tudnak beavatkozni. Alapvető feladatnak tekinti a gyermekjóléti alapellátás azt is, hogy a veszélyeztetettség kialakulását megelőzzék, tehát nagy hangsúlyt szükséges fektetni minden esetben a preventív tevékenységekre is (Rácz, 2015).

Dolgozatom vizsgálati részében ezen kérdéskört járom körbe és mutatom be, hogy a szülők, pedagógusok, hétköznapi laikus emberek mennyire vannak tisztában a gyermekjóléti

szolgáltatásokkal, milyen információkkal rendelkeznek erről és igyekeznek-e eleget tenni a jelzőrendszeri kötelességeknek. Esetleg találkoztak-e már a gyermekjóléti szolgálatok által nyújtott prevenciós célú tevékenységekkel, előadásokkal, vagy akár igényelnék-e ezen előadásokat, tanácsadásokat.

3.1. A gyermekvédelem alapelvei

Többször említettem már az eddigi írásom során a gyermekvédelem és a gyermekjóléti szolgálat céljait és feladatait is, ezek kapcsolódnak a gyermekvédelem alapelveihez, melyeket az 1997. évi XXXI. törvény határoz meg. Az alapelvek egy részét szó szerinti megfogalmazásban nevesíti a törvény, másik része pedig a szövegének értelmezésekor válik egyértelművé. Amire az egész törvény és a gyermekvédelem épít, az a gyermek, ettől egyértelművé válik, hogy a legfőbb alapelv a „*gyermek mindenképp felett álló érdeke*”. Ez sok negatív véleményt is kivált, hiszen sokak szerint ez betarthatatlan és végrehajthatatlan. Viszont minden együttműködő személynek, szervezetnek, és szervnek ezen alapelv és a törvényben elismert gyermeki jogok alapján kell eljárniuk, ide számítanak az önkormányzatok, a bíróság, a rendőrség, a gyámhivatalok, az ügyészség, a pártfogó felügyelői szolgálat és minden más szerv is, aki kapcsolatba kerül ezen ügyek intézésében. Ismét kiemelném az együttműködést is, ami elengedhetetlen ezen szervek együttműködésénél is (Zeller és Rózsás, 2014).

A gyermekvédelem a családok segítésére épít, céljuk és alapelvük is, hogy a gyermek a családban nevelkedjen. Jogilag is a család kötelessége a gyermek nevelése, ehhez nyújt segítséget szükség esetén az állam és az önkormányzat is. Szintén az együttműködés a kulcsponthoz, hiszen a pozitív kimenetelű ügyekben elengedhetetlen a szervek és a család együttműködése. Azt is meghatározza a törvény, hogy anyagi okokból a gyermek nem szakítható ki családi környezetéből, hanem célzott, komplex, differenciált segítségnyújtást kell biztosítani ezen hátrányok normalizálásához. Ebbe értendő minden olyan ellátás, mely a rászoruló gyermek neveléséhez és társadalmi beilleszkedéséhez szükséges. Akár családban maradás esetén, akár családból kiemelés esetén is biztosítani kell a gyermek biztonságát, korához és szükségleteihez igazodó gondozást, nevelést és egészséges személyiségfejlődését (Zeller és Rózsás, 2014).

Mint ahogy minden területen érvényesülnie kell az önkéntesség elvének, így itt is fontos szerepet tölt be, hiszen törvényben rögzített az is, hogy az eljárások során csak a törvényben meghatározott esetekben kötelezhető a szülő vagy gondviselő az ellátások igénybevitelére. Legutolsó és legvégső sorban alkalmazható a hatósági beavatkozás, csak akkor folyamodnak a

gyermekvédelem szakemberei ilyen drasztikus megoldáshoz, ha az már a gyermek érdekében történő utolsó megoldási lehetőségként merül fel. Ahogy a pedagógia egész átható elve az egyéni bánásmód, úgy szintén itt is az egyik legfontosabb, soha nem különböztethetnek meg a szakemberek nemhez, nemzethez, nemzetiséghez, etnikai csoporthoz való tartozás, vallási vagy politikai meggyőződés, vagyoni helyzet, büntetett előélet, valamint a gyermekvédelmi gondoskodásba kerülés alapján (Zeller és Rózsás, 2014).

A következő alapelv nem konkrétan megfogalmazott, de a gyermekvédelmi törvény egyértelmű sugallata „*a családi környezetbe való visszahelyezés előkészítésének elve*”. Ha egy gyermeknél arra kerül sor, hogy a családjából ki kell őt emelni, akkor elsősorban a nevelőszülőknél való elhelyezést kell biztosítani, amennyiben ez nem valósítható meg, úgy abban az esetben gyermekotthonban vagy más bentlakásos intézményben kell elhelyezni. Fontos, hogy nevelőszülőknél való elhelyezésnél oda kell figyelniük a szakembereknek a családban lévő gyermeklétszámmra, ugyanis nagy gyermeklétszám túlzott anyagi terhet tesz a családra, másrészt a kis létszám több figyelmet és kellemesebb családi légkört biztosít a gondozott gyermeknek. Amennyiben olyan gyermek van gondozásba akár családnál, akár otthonban vagy bármely bennlakásos intézményben, aki fogyatékos, beilleszkedési, magatartási vagy tanulási zavarokkal küzd, valamint kora miatt sajátos szükségletekkel bíró gyermek, úgy minden esetben speciális ellátást kell biztosítani számára. (Zeller és Rózsás, 2014).

3.2. A gyermekvédelmi jelzőrendszer

Szerencsés esetben a gyermekek felnőtté válásukig nem találkoznak testközelben a gyermekvédelem rendszerével. Hiszen optimális helyzetben szerető családban, megfelelő környezetben, fejlődésüket biztosító körülmények között nevelkednek. Sok-sok esetben ezen tényezők azonban nem tekinthetők adottnak. A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján 2016-ban csaknem 500 ezer gyermek nevelkedett alacsony jövedelmű családban, így ezen családoknak pénzügyi támogatásra volt szüksége. Továbbá hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű családban élt 230 ezer kiskorú és fiatalkorú felnőtt. 131 ezer gyermek veszélyeztetett, azon tényezők által, hogy megfelelő fejlődésüket befolyásolják környezeti, magatartásbeli, egészségügyi vagy anyagi tényezők. Ahogy ezt már korábban leírtam a gyermekvédelem komplex rendszere ezen problémákra igyekszik lehetőségeket, megoldásokat biztosítani, oly módon, hogy a gyermek a megszokott családi környezetében maradhasson és ott legyen számára biztosított minden szükséges feltétel. Ezen illető támogatásokról rendelkezik a már sokszor

említett 1997. évi gyermekvédelmi törvény, mely igazodik a hazánkban 1990-ben aláírt ENSZ Gyermekjogi Egyezményhez. Első körben ezen törvény biztosította azt, hogy a településen élő veszélyeztetettnek számított gyermekeket a települési önkormányzat jegyzője vegye védelembe. 2013-tól határozták meg azt, hogy a települési önkormányzatok kötelezően ellátandó feladata kell legyen a gyermekjóléti szolgálatok fenntartása. Ebben meghatározó szerepet kell betöltsön a prevenció, ennek érdekében alakult ki az észlelő- és jelzőrendszer, mely többek között együttműködik az egészségügyi- és oktatási intézményekkel, valamint különböző hatóságokkal is. Ezen jelzőrendszeri tagok feladatai szintén törvényben rögzítettek, melyek közé tartozik, hogy a gyermekek veszélyeztetettségét figyeljék, annak kialakulását megelőzzék, szükség esetén kezeljék, értve ezt a rossz bánásmód, bántalmazás, elhanyagolás létrejöttére is. Statisztikai adatok alapján kimutatható, hogy ezen 2013-as intézkedések és hatásköri változások után jelentős csökkenés volt látható a veszélyeztetett gyermekek számában. A jegyzők által évről-évre vezetett adatszolgáltatása alapján azonban az is kimutatható volt, hogy a veszélyeztetettség szinte minden második esetében az anyagi nehézségek okozták a gondokat. Ezután eloszlóan a környezeti tényezők és a magatartási okokból bekövetkezett problémák voltak a kiváltó okok. Ezen adatokat össze vetették miután a gyermekvédelmi szolgálatok kaptak hatáskört az intézkedésekre. Ekkor azt lehetett tapasztalni, hogy megnőtt a környezeti okok aránya és az anyagi okoké csökkent. A változást a módszertani rálátásnak könyvelték el, mivel korábban a jegyző állapította meg a segélyeket, így az anyagi tényezők domináltak a nyilvántartásban. Miután a gyermekjóléti szakemberek vizsgálták a helyzeteket, komplexebben látták át és elsősorban a környezeti tényezőket vették figyelembe. A szakemberek leggyakrabban három fő problémával találkoztak, amik családi konfliktussal vagy lakhatási körülményekkel voltak összefüggésben (Központi Statisztikai Hivatal, 2014).

A gyermekvédelmi törvényben különböző eszközök is rögzítve vannak, melyekkel a szakemberek fel tudnak lépni. Hiszen több olyan helyzet is van, amikor külső segítségre szorulnak, akár a szakemberek, a gyermek vagy a család is. Az elsődleges jelzés az észlelt problémáról a gyermekjóléti szolgálathoz érkezik be. Miután beérkezett, kivizsgálják és ha szükséges hatósági eljárást indítanak. Jelzést bármely állampolgár tehet, akár névtelen jelzés is érkezhet a gyermekjóléti szolgálathoz, ezen eseteket is kötelesek kivizsgálni, amennyiben kiskorúval kapcsolatos probléma merül fel. Az ügyek eredményes lebonyolításához elengedhetetlen az érintett személyek, szolgáltatók, intézmények és hatóságok együttműködése és egymás kölcsönös segítése, tájékoztatása. Szintén a KSH adataira hivatkozva, a beérkezett jelzések többsége a közoktatási intézményekből kerülnek ki. Szintén sok jelzés kerül ki az önkormányzatok jegyzőitől,

de a rendőrség és a bűnügyi szervezetek is komolyan veszik és élnek is jelzési kötelezettségükkel (Központi Statisztikai Hivatal, 2014).

Tisztázzuk azt is, hogy kiknek van jelzési kötelezettsége, hiszen veszélyeztetettség gyanúja esetén, törvényben rögzített feladata észlelni és jelezni az - egészségügyi szolgáltatóknak: orvos, védőnő, - családsegítési szolgáltatásokkal foglalkozóknak, - nevelési-oktatási intézményeknek és dolgozóinak - nevelési tanácsadók munkatársainak, - a bűnüldözés és az igazságszolgáltatás szakembereinek, - az áldozatok, a menekültek, a jogsértettek ügyeiből hivatalból foglalkozóknak, - a társadalmi szervezetek, egyházak, alapítványok képviselőinek és munkatársainak, - valamint minden állampolgár élhet a jelzés jogával (Barcsi, 2007).

Ugyan kevés esetben történik ez meg, de maga a gyermek vagy a szülő is fordulhat segítségért a gyermekjóléti szolgálathoz. Manapság már az intézményekben is jelen vannak szociális segítő munkatársak, ők nagy segítséget nyújthatnak abban, hogy jelzés esetén átadják tapasztalataikat a gyermekről, családról. Ezáltal a jelzőrendszer különböző szegmenseiben létrejött információk egyesítésével egy teljes képet kaphatunk az áldozatról, családról. Ez különösképp akkor nagyon fontos, ha súlyos helyzetben kell rövid idő alatt döntést hozni a beavatkozásról és annak mértékéről (Központi Statisztikai Hivatal, 2014).

3.3. Gyermekvédelmi alapellátások

Nézzük azt, hogy milyen módokon tudnak segítséget kapni a családok és gyermekek. A gyermekvédelmi alapellátásokon belül különböző támogatási fajtákat sorolhatunk fel, ennek egyike a pénzbeli juttatások. Ez alá tartozik a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény, a rendkívüli gyermekvédelmi támogatás, a gyermektartásdíj megelőlegezése, az otthonderemtési támogatás és a kiegészítő gyermekvédelmi támogatás is. A rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény szociális helyzet alapján jogosíthat ingyenes közétkeztetésre, valamint pénzbeli és egyéb juttatásokra is. Rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban a helyi önkormányzat részesítheti a rászorulókat a rendeletük alapján. Az otthonderemtési támogatás pedig a gyermekvédelmi ellátásból kikerülő fiataalt részesíti lakhatásának elősegítésében. Azt, hogy ki milyen támogatást vehet igénybe, illetve ki kaphatja meg az adott támogatást, azt a jogszabály, a helyi jegyző és a helyi képviselő-testület határozza meg. A felsorolt támogatások csak egy részét teszik ki a rászoruló családok, gyermekek támogatásának. Ebben azok tudnak részesülni, akiknél megállapítják, hogy a megadott támogatással teljes értékű fejlődéssel nevelkedhet a gyermek. Másik csoportja a személyes gondoskodás keretébe tartozó gyermekjóléti alapellátások. Ide sorolhatjuk a

gyermekjóléti szolgáltatást, a gyermekek napközbeni ellátását és a gyermekek átmeneti gondozását. Gyermekjóléti szolgáltatás alá tartozik minden „olyan a gyermek érdekeit védő speciális személyes szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával szolgálja a gyermek testi, lelki egészségének, a családban történő nevelkedésének elősegítését, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzését, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetését, valamint a családból kiemelt gyermek visszahelyezését”. A gyermekek napközbeni ellátása alá tartozik a bölcsőde, a családi napközi és a házi gyermekfelügyelet is. Bölcsődei ellátást is elrendelhetnek a gyermek megóvása, fejlődése és gondozása érdekében, hiszen a bölcsődei ellátás során szakképzet nevelők gondoskodnak a gyermek optimális fejlődéséről, a gyermek szocializációjáról, a gyermek étkeztetéséről, valamint egészségügyileg is szemmel tudják tartani, akár a védőnővel való kapcsolattartással együtt. Családi napközi során az intézményes keretekben nem ellátott gyermekek csoportos ellátását biztosítják. A házi gyermekfelügyeletet pedig a család saját otthonában látják el, ott nyújtanak szolgáltatást, ott biztosítanak megfelelő szakembert. Gyermekek átmeneti gondozására már kritikus helyzetben kerül sor, hiszen mindenekelőtt a családban történő segítségnyújtást preferálják a szakemberek. Viszont, ha erre kerül sor, akkor ez megoldható helyettes szülővel, ebben a helyzetben a szolgáltatás a szolgáltatást nyújtó háztartásban valósul meg. Másik módja a gyermekek átmeneti otthona, ez átmeneti problémák kezelésére szokták alkalmazni. Utolsó sorban említve a családok átmeneti otthonát, amikor is a gyermeket a szülővel együtt helyezik el egy erre a célra létesített intézményben. Ismét kiemelném azt, hogy amennyiben a család képes a gyermekkel együtt a veszélyhelyzet megszüntetésére, helyi intézkedések mellett a gyermek családban maradása az elsődleges. Ez rendszeres ellenőrzéssel, beszámoltatással, családsegítő ellátás igénybevételével történhet meg (Barcsi, 2007).

3.4. Gyermekvédelmi szakellátások és hatósági intézkedések

Nézzük meg, hogy ezen eljárások menete, hogyan is zajlik a gyermekvédelmi szolgáltatások keretén belül. Először is a megyei gyermekvédelmi szakértői bizottság megírja a gyermekre vonatkozó szakvéleményeket és ezek alapján javaslatot tesz a fejlődést leginkább biztosító gondozási formára. Szakemberek végzik el a szakértői vizsgálatokat, melyek alapján egyéni nevelési-gondozási tervet tudnak létrehozni a bizottságok. Minden esetben nyilvántartásba veszik a gyermeket, szükség esetén vizsgálják az örökbe fogadni szándékozókát, valamint kapcsolatot tart minden szükséges szakemberrel, intézménnyel és személlyel, melyek érintettek ez ügyben.

Amennyiben utógondozásban áll egy gyermek, a szakszolgálat szervezete gondoskodik arról, hogy meglegyen a megfelelő átmenet a családi életbe való beilleszkedéséhez, vagy az önálló élet megkezdéséhez. Az utógondozást legalább 1 évig biztosítják, mindezt a gyermekvédelmi gondoskodás keretében a 18. életévet betöltő és az utógondozást igénylő személyek részére. Amennyiben otthont nyújtó ellátást rendelnek el, abban az esetben a Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat feladata az is, hogy a gyermekotthoni és a nevelőszülői ellátást, valamint az utógondozói ellátást megszervezzék. A szakszolgálatok szaktanácsadásokat is tartanak. Eseti vagy kezelői és eseti gondnoki, valamint hivatásos gyámi hálózatot működtetnek. Felügyelik és ellenőrzik a feladatellátással kapcsolatos pénzforgalmat, mint például: térítési díjak megszabása, családi pótlékok intézése. Kapcsolatot tart a gyámhivatallal is, ezáltal a szakszolgálat tájékoztatást ad a gyámi kötelezettségek teljesítéséről is. Annak érdekében, hogy az adatszolgáltatás és a nyilvántartás napra kész legyen ügyeleti szolgálatot biztosítanak. Ezen sokrétű feladatok végig olvasásával láthatjuk, hogy mennyire szerteágazó területről beszélhetünk a gyermekvédelmi szakszolgálatokkal kapcsolatban. Ahogy minden mást úgy ezen feladatokat és hatásköröket is törvény rögzíti. Helyi jegyzői szinten a Gyermekvédelmi törvény 107. §-ban olvashatjuk ezeket. Konkrétan a gyámhivatalát feladatköre és hatásköre a Gyermekvédelmi törvény 108-107. §-ban olvasható, valamint megyei gyámhivatali feladat és hatáskör a Gyermekvédelmi törvény 118-122.§-ban található meg. Tehát ezen paragrafusoknál tájékozódhatunk az alapvető feladatokról és mozgásterről, valamint azon támpontokról is, melyek alapjául szolgálnak a gyermek- és ifjúságvédelmi tevékenységet folytató szakemberek munkásságáról (Barcsi, 2007).

3.5. Szülők, intézmények és szakemberek együttműködése

Szakedolgozatom eddigi része bemutatta a gyermekvédelem szerteágazó, sokrétű munkásságát, feladatát, kiterjednek mindazokra a pedagógiai, pszichológiai, egészségügyi, szociális és jogi feladatokra, melyek a gyermekek nevelését, gondozását, eltartását, erkölcsi és anyagi érdekeit célozzák. A gyermekvédelemben fontos szerepet tölt be a prevenció is, hiszen minél korábbi stádiumban felismert egy probléma annál hamarabban és egyszerűbben visszaállítható a helyes kerékvágásba, valamint elengedhetetlen annak mentén is haladni, hogy a gyermek fejlődő személyisége során elkerülhető legyen a veszélyeztetettség. Alapvetően a gyermek mindenoldalú fejlődésének, érzelmi védettségének biztosítása, személyi és anyagi érdekeinek védelme első sorban a szülő kezében van és ez az ő kötelezettsége is. Ezután viszont általában az óvoda az a

köznevelési intézmény, amelyben elsőként részt vesz a gyermek, így az óvoda lesz az a helyszín, ahol kiszűrhető és felderíthető a veszélyeztetettség. Az óvodának szerepe van a gyermekek, a családok és a társadalom védelmében is, így fontos közreműködőjeként említhetjük a gyermekvédelemnek. Ebből fakadóan elengedhetetlen együttműködésben kell lennie az óvodának és a családnak, hiszen így deríthető fel és előzhető meg könnyebben a veszélyeztetettség. Ebben nagyon sokat segített régebben a családlátogatás ám manapság igen kikopott az óvodák és az iskolák életéből is a családlátogatások megtétele. Ha belegondolunk családlátogatás során a család saját környezetében ismerhette meg a pedagógus a gyermeket és a szülőket is, ebben az esetben elkerülhetetlen volt, hogy a pedagógus különböző benyomásokat és észrevételeket tegyen. Letudott szűrni különböző helyzeteket, mint például a szociális jólétét a családnak, ami nagyrészt hozzájárulhat a veszélyeztetettséghez. Ebben az időben még alkalmazták és elfogadott volt, hogy amennyiben a család nem akarta a családlátogatást és elzárkózott a pedagógusokkal való együttműködéstől, úgy a pedagógus felkereste a szülő munkahelyét vagy a gyámhatóságot, akikkel együttműködésre bírták a szülőket. Mivel az óvodáskorú gyermekek igen sérülékenyek, így több dolog van, aminek kiemelt jelentősége lehet. Manapság, ami gyakran előfordul és konfliktusokkal telten fordul elő az a szülők válása. Ezen családokban élő gyermekekre is nagyobb figyelmet kell fektetni, hogy a lehető legkisebb lelki sérülésekkel vészeli át a helyzetet (Babós és munkatársai, 2019).

Pontosítva, hogy milyen kapcsolattartási formák vannak jelen az intézményekben. Egyik fajtája, ami óvodában és általános iskolában is kötelezett kapcsolattartási forma, a szülői munkaközösség létrehozása, tagjainak megválasztása. Azok körében, akik pedagógusként dolgoznak jól ismert az a szituáció amikor az év első szülői értekezletén meg kell választani a szülői munkaközösség tagjait. Nehézkés egy pillanat, hiszen a szülők többsége tart ezen szerepkörvállalásától. Megválasztása jobb esetekben önkéntes szerepvállalással történik, ha viszont egyik szülő sem vevő a szerep betöltésére, akkor meg kell választani a tagokat. Ezen szerepet betöltők részei lesznek a tanulókat, szüleiket és az iskola dolgozóikat összekötő szervezetnek. Ez egy olyan szervezet, melynek tényleges döntési köre nincs, de mindenhez véleményt szolgáltat a szülők, tanulók köréből. Amitől a szülők többsége fél, hogy mennyi feladat jár ezen szerepkör betöltésével. Nézzük is meg ezen feladatokat. Sok esetben feladatuk az osztálypénz/csoportpénz beszedése. Felelnek az intézményben dolgozók munkájának támogatásáért. Közreműködnek abban, hogy a szülők és az intézmény között zavartalanul működjön a kommunikáció. Vállalják a napi működéshez nélkülözhetetlen eszközök beszerzését, ilyen lehet például a vécépapír, kézműveskedéshez szükséges eszközök stb. Közreműködnek különböző rendezvények megszervezésében, mint pénzgyűjtő események, karácsonyi vásárok, futóversenyek, kézműves

délutánok. Intézményi bálók esetén a szülői munkaközösségi tagok dekorálnak, felszolgálnak, vagy akár másnap részt vesznek a takarításban. Mindezek mellett felelnek a gyermekek ajándékainak beszerzéséért, mint például Mikulás-csomag, ballagási csomag vagy akár a pedagógusok ajándéka (Z. Kocsis, 2023).

Már ezen feladatokat olvasva is jogosnak gondolhatjuk, hogy a szülő tartson a tagság vállalásától. Ám még mindig van feladatkör, ami törvényileg rögzített. Hiszen a rendtartás 27. §-a kimondja, hogy a szülői munkaközösség a gyermekvédelmi feladatok ellátásában is vegye ki a részét. Ezt úgy képzeljük el, hogy a pedagógussal, intézményvezetővel egyeztetve megbeszéljük, hogy egy-egy szülő milyen segítő feladatokat lát el, ha veszélyeztetett gyermek van az intézményben. Ide értendő mind a gyermekkel, mind a családjával kapcsolatos segítő tevékenységek ellátása. Itt szintén megemlíteném azt, hogy ekkor is a jelzőrendszer aktív működtetése az egyik leghatásosabb módszer (Gáti és Horányi, 1989).

Prevenációs szempontból is elengedhetetlen a védőnővel és a gyermekeket kezelő orvossal való együttműködés. Hiszen a védőnő a saját munkájából eredő információkkal rendelkezik a gyermekekről és családjaikról, így az orvossal és a pedagógussal együttműködve jobban kiszűrhetők az egészségügyi, fejlődési és pszichés eredetű veszélyeztető okok. A védőnő a veszélyeztetett gyermekekről nyilvántartást is vezet. A védőnőnek nagy szerepe van ezen területeken, hiszen ő kijár a családokhoz, elvégzi a gyermekek koronként meghatározott szűréseit, kijár az intézményekbe, így több helyszínen, több személlyel cserélhet információt, ami a legfontosabb dolog a prevenció céljából (Gáti és Horányi, 1989).

Következő kapcsolattartási formánk még szorosabban kapcsolódik a gyermekvédelemhez, hiszen a gyermekvédelem egyik intézetét emelném ki, a nevelési tanácsadást. A nevelési tanácsadó szintén a megelőzés színtere, itt a nevelési problémák megoldását segítik. Pedagógusok által jól ismert, hogy azon gyermekek, akik iskolaköteles korúak lesznek, de éretlennek találják őket a nevelési tanácsadó lesz, ahová vizsgálatra küldik a gyermeket és ők hoznak döntést arról, hogy mehet-e a gyermek iskolába vagy sem. Nevelési tanácsadók által kimondhatjuk azt, hogy az iskolaéretlenség egyik fő oka a veszélyeztetettség. Ide az óvodai nagycsoport korosztályát vehetjük alapul, hiszen kiscsoportosokkal csak súlyosabb esetekben foglalkoznak (Gáti és Horányi, 1989).

Míg korábban az óvodapedagógusok kezében volt ez a fontos döntési szerep, hogy a gyermek menjen-e iskolába nagycsoport végén vagy maradjon még egy évet, ma ez már nem így van. A változások következtében, a gyermeknek abban az évben, amelynek augusztus 31. napjáig betölti a hatodik életévét, tankötelessé válik. Amennyiben a szülő és a pedagógus véleménye alapján nem érett még a gyermek az iskola megkezdéséhez, csakis a szülő nyújthat be

kérvényt az oktatási hivatalhoz. Ezt a kérelmet ma már a szülő az oktatási hivatal honlapján egy űrlap formájában nyújthatja be. Ugyan meghagyták azt a lehetőséget, hogy különböző szakvéleményeket csatolhat a szülő a kérelemhez, akár óvodapedagógustól, akár bármely más szakembertől, mégis kivették az óvodapedagógusok kezéből ezt a döntési lehetőséget. Bár a mai napig vitatott ez a helyzet, hogy helyes döntés volt-e, meg kell hagyni, hogy az óvodapedagógus az a szakember, aki a csoportjába járó gyermekek minden apró mozdulatát, rezzenését, cselekedetét ismerik és ő látja a gyermek megszokott környezetben való viselkedését, produktumát. Sok esetben tapasztalható az, hogy a nevelési tanácsadó iskolába küldi a gyermeket, hiszen a felmérésen teljesített feladatok alapján jól teljesít a gyermek. Ezzel szemben az óvodapedagógus tapasztalja nap mint nap, hogy a gyermeknek egyszerűen még szüksége van a szabad mozgásra, nem tud a gyermek a foglalkozásokon aktívan részt venni, hiszen még nem érett rá, nem alakult még ki a feladattudata. Ezen gyermekek sajnos több esetben megsínylik az iskolás éveket, a 45 perces padban töltött időt (Oktatási Hivatal, 2023).

A nevelési tanácsadásnál is nélkülözhetetlen az együttműködés, sajnos tapasztalható az, hogy a szülőt megsérti az, ha nevelési tanácsadásra kell menjen gyermekével, így ebben a helyzetben is fontos a jó kapcsolat a pedagógus és a szülő között, hogy a pedagógus segíteni tudjon, el tudja azt mondani a szülőnek, hogy ebben semmi rossz nincs, ezzel csak gyermekének helyzetét könnyíti meg. Fontos átbeszélni a szülővel a tanácsokat, meglátásokat és azt is, hogy a javulás érdekében mikkel lehetne segíteni. Amennyiben a szülő is a segítő szándékot és az érdeklődést látja, szívesebben viszi gyermekét a vizsgálatra, tanácsadásra. Persze ez nem kivitelezhető minden szülőnél, mindig akad olyan, aki ezek ellenére sem viszi el gyermekét a tanácsadásra. Viszont amennyiben, megbeszélt időpontra nem érkezik meg a szülő gyermekével és netán több esetben is előfordult ez, úgy a gyámhatóság felé jelzéssel élhetünk, mely kötelezheti a szülőt a tanácsadó felkeresésére (Gáti és Horányi, 1989).

Megelőzni és eredményességet elérni nem lehetne az óvodák és a gyámhatóságok együttműködése nélkül, ez a kapcsolattrendszer is törvényileg rögzített. Elengedhetetlen a kapcsolattartás és a kölcsönös információátadás. Minden óvodai dolgozónak szükséges tisztában lennie, olyan jogszabályi ismeretekkel, melyek a gyermekvédelmi munka sikerességét biztosítják. Már sokszor említett szemlélet, hogy a gyermekvédelemben a legfontosabb a prevenció, valamint, hogy elkerüljük az intézeti és az állami gondozásokban való elhelyezéseket, elsődleges legyen a védő-óvó intézkedések és a segélyezések megtétele. Így találkozhatunk a családjogi törvényben is azzal a ténnyel, hogy a gyámhatóságoknak fontos szerepe és feladata az új szemléletű felderítő és megelőző munkásság (Gáti és Horányi, 1989).

Manapság a gyermekek döntő részében szükség van a logopédusra, így őt sem lehet kihagyni az együttműködő felek közül. Egyre több gyermek van, aki valamilyen beszédhibával rendelkezik. Ezen esetekben is előfordulhat, hogy a háttérben lévő ok a veszélyeztetettség. Az óvodákban rendszeresen jár ki logopédus, ő felméréseket is végez a gyermekeknél és akinél szükségét látja, úgy logopédiai foglalkozásra tesz ajánlást. Ebben az esetben is fontos a logopédus és a szülő közötti, illetve a logopédus és az óvodapedagógus közötti jó kommunikációs kapcsolat. Hiszen az óvónő az, akinél megint csak megemlíthető, hogy ő rendelkezik a gyermekről a legtöbb információval, ami az óvodai életéhez kapcsolódik, normális esetben ő tart a családdal is olyan bizalmi kapcsolatot, melyből információkat tud szerezni, ezáltal, ha a beszédfejlődés szempontjából a veszélyeztetettség az ok, a logopédussal együttműködve hamar felderíthető. Amennyiben ez a kommunikációs és bizalmi szál fut a felek között, minél hamarabbi intézkedéseket tudnak tenni a szakemberek és jelen van a prevenció (Gáti és Horányi, 1989).

Zárásul megemlítenék néhány szervet, melyekkel szintén kapcsolatba kerülhetünk a gyermekvédelem kapcsán. Ilyen a rendőrkapitányság, hiszen ezen szervet is segítségül lehet hívni, de ez már igencsak súlyos esetekben szokott bekövetkezni, hiszen az óvodáskorú gyermekben igencsak nagy törést és maradandó rossz élményt tud okozni. A vöröskeresztet is említenünk kell ezen témakörben, hiszen ők is sokat segíthetnek a felderítésben, a jelzőrendszer aktív működésében és a segítő tevékenyének körében is. Végezetül elengedhetetlen az iskola említése, az iskola lesz a gyermek óvoda utána nevelési színtere. A gyermekvédelem tekintetében az iskolában is folytatódnia kell az együttműködésnek, az információcserének. Amennyiben már óvodában megállapították a veszélyeztettséget, úgy a gyermek iskolába lépésekor az intézmény megkapja a nyilvántartó lapot és az óvodai véleményezést is (Gáti és Horányi, 1989).

3.6. Problémák megelőzésének legfontosabb területei.

„A kisgyereknek, a kölyöknek, a kamasznak és az ifjúnak nem az a feladata, hogy a felnőttvilághoz igazodjon és alkalmazkodjon – ha ezt teszi belebetegszik! –, hanem az, hogy minél teljesebben élje meg gyerek-, kölyök-, kamasz- és ifjúkorát, úgy ahogy ez autonóm, öntörvényű személyiségének és életkorának megfelel.”

(Barcsi, 2007)

A prevenció fontosságát az elemzések, kutatások és a gazdasági számítások is kimutatták, hiszen a gyermekvédelem nem csak magára a gyermekre és a családra terjed ki, hanem az egész

társadalomra. A gyermekvédelem eredményességének segítése a társadalom gazdaságilag egyik leghatékonyabb beruházása, hiszen ezzel a felnövekvő társadalom önálló életkezdését alapozzák meg. Kirsten Tejsnert mondta azt, hogy egy felnőttkorba lépő fiatalnak három feltétellel is rendelkeznie kell ahhoz, hogy önálló életet tudjon kezdeni. Először is, rendelkeznie kell szakmai képzettséggel. Itt nem kell egyből főiskolára, egyetemre gondoljunk, bármilyen szakmai képzettség megfelelő, amire alapozni tud, ami után, ha szeretné tovább- illetve át tudja magát képezni. Második feltétel, hogy munkahelyhez tudjon jutni, méghozzá olyan munkahelyhez, ahol annyi pénzt keres, hogy egymagának a mindennapi szükségleteit kitudja elégíteni. Harmadik feltétel pedig egy élettér biztosítása, ahol intim egyedüllétét megvalósíthatja az egyén, ahol zavartalanul újratermelheti önerejét (ez lehet egy szoba, egy albérlet, lakás vagy ház is). Hogy ezek miért is jók az államnak? Miért érdemes támogatni a gyermekvédelmet? Azért, mert azok a fiatalok, akik ezekkel a feltételekkel rendelkeznek, olyan állampolgárrá nőnek, akik önállóan élő és cselekvő, önmagáért és munkásságáért felelősséget vállaló, tisztességes adót fizető állampolgárok lesznek, így egyáltalán nem, vagy csak kivételes esetben szorul majd az állam segítségére felnőtt korában. Akiknél viszont ezek a feltételek hiányosak vagy zavarosak, olyan hátrányos helyzetbe kerülhetnek, hogy életük során a bűnüldözés, az igazságszolgáltatás vagy a büntetésvégrehajtás lesz jelen, vagy akár még súlyosabb helyzetben a saját károkozásukban végződhet elkeseredésük. Összegezve a megelőzés szempontjából megéri az államnak is anyagi befektetéseket tenni, hogy minél kevesebb legyen a leszakadó és az önmagukról gondoskodni nem tudó egyének (Barcsi, 2007).

Az emberek többsége elsőre azt gondolná, hogy a gyermekvédelemben lévő személyek árvák, szegény családból származók, azonban ez nem így van. Valóban kimutatható az, hogy a gyermekvédelemben szereplő gyermekek többsége veszélyeztetett környezetben élt, ahol a szülők is veszélyeztetik gyermeküket vagy már maguk a szülők is veszélyeztetettek. Amennyiben ezt a fajta problémát tárja fel a gyermekvédelem, az lesz a feladatuk, hogy a szülőket és a gyermekeket is mihamarabb egy családdá formálják a szükséges humán és tárgyi feltételek biztosításával. Igencsak kényes téma az anyagi javak biztosítása, hiszen az 1997. évi gyermekvédelmi törvény leírja, hogy anyagi okok miatt a gyermekeket nem lehet kiszakítani családjukból. Több esetben találkozunk azzal a ténnyel, hogy a hátrányos helyzet többszörösen megállapítható, mint például többgyermekes család, munkanélküli családtagok vagy elmaradott környezetben élők, viszont ezen esetekben is lehetséges, hogy a családtagok viszonya és a tisztességben megélt mindennapok mégis biztatóak lehetnek a család egyben maradásához. Ezen esetekben is a segítségnyújtás és a stabilitás megsegítése a gyermekvédelem feladata. Az anyagi támogatásokat az állam által biztosított és meghatározott normatíva alapján kapják az ellátottak a nevelésre

és gondozásra. Ez a normatíva sok esetben kevésnek bizonyosul, ekkor a helyi önkormányzatok tehetnek kiegészítést (Barcsi, 2007).

Néhány konkrét prevenciós példát is hoznék Barcsi Antal tanulmányából. A prevenció kiterjed különböző területekre és különböző összetevőkre is. Az egész magyar társadalom érdekeit tekintve kiterjed az országgyűlésre is, ahol határozatokat tudnak hozni. Ezután kiterjed a társadalom egészségének védelmére, az emberek egészségügyi felvilágosítására, a szűrővizsgálatok fontosságának hangsúlyozására, valamint az anya- és a gyermekvédelmi szolgáltatásokról való tájékoztatásra, fontosságára. Az anya- és a gyermekvédelem preventív szakembereként tekinthetjük a védőnőt, hiszen ő az a személy, aki a gyermekek megfogantatásától kezdve kapcsolatot tart a családdal és szemmel tartja a gyermek fejlődését, szükségleteinek kielégítését. Fontos összetevőként szükséges megemlítenünk a családvédelmet, a szociális és munkaügyi intézkedéseket. A prevenció és a feltárás fontos területei közé tartoznak a köznevelési és közoktatási intézmények, mint például bölcsőde, óvoda, iskola, kollégium. Fontos hangsúlyozni, főként a gyermekek körében a mozgás, a sport fontosságát. Ha csak magát a sportot nézzük, egyszerre megvan benne a testmozgás és a közösségformáló, csapatjátékok közösségteremtő ereje. Elengedhetetlen azt közvetíteni, hogy a gyermekek szabadidejüket hasznosan töltsék el és azt ne károsító tevékenységekkel tegyék. Erre főként manapság jó eszköz a tömegkommunikáció, hiszen ma már egész kicsi kortól jelen van a gyermekek életében. Fontos, hogy a bűnmegelőzés felől is legyenek óvintézkedések. Ezen területre is kimondhatjuk, hogy manapság már egész kicsi kortól jelen van prevenciós jelleggel a gyermekek életében. Szinte már minden óvodánál láthatjuk, hogy rendőr vagy tűzoltó témakörökben szerveznek rendőrnapot, tűzoltónapot, melyek keretében előadásokat, bemutatókat tartanak a szakemberek (Barcsi, 2007).

Tehát összegezve a prevenciós területeket, manapság már a gyermekek a tömegkommunikáció és a média rabságában élnek és hogy ezt jó céllal tudjuk használni, a gyermekvédelem megelőző tevékenységei jól közvetíthetők ezeken a csatornákon is.

4. Az óvodai és az iskolai szociális segítő tevékenysége

A mai modern és felgyorsult világ hátrányaihoz társul még a szinte minden területet érintő probléma, hogy kevés a szakember. Manapság nagy gondot okoz, hogy nincs megfelelő létszámú szakember, ennek következményében rengeteg feladat hárul egy-egy pedagógusra. A komplex feladatkörök ellátása is elég nagy erőfeszítést igényel ebben a szakmában dolgozóknak, ám világunk fejlődésével sok új változás következik be, amelyeknek köszönhetően sok új elvárás és kihívás éri a pedagógusokat. A hagyományosnak vélt családmodellek manapság szétszakadnak, gyakorivá válnak az egyszülős családok, a mozaik családok. Mivel egységesen beszélhetünk ma a felnőttek leterheltségéről, így a családi szerepek is kezdik elveszíteni funkciójukat. Elég néhány példát megvizsgálni, anya-apa szerep férfi-nő szerep. Manapság elhatárolhatóak ezen szerepek? A régi felfogásban határozottan elkülönültek a férfi-női szerepek, hiszen abban az ideológiában a nőnek a dolga a háztartás és a család ellátása, a férfi szerepe a pénz megkeresése volt a család számára. Manapság erre határozottan mondhatjuk, hogy kikopott a divatból. A nők ugyanúgy pénzkeresővé váltak, mint a férfiak, ezáltal a nők 8 órás munkavégzésük után a férfiaknak is ki kell venniük szerepüket a gyereknevelésből, sőt még a háztartás vezetéséből is. Nem ritka eset manapság már az is, hogy a férfiak maradnak otthon az újszülöttelel. Az is egyre többször előfordul, hogy az apa neveli egyedül a gyermeket, mert az anya nem kíváncsi gyermekére. Így hát a gyermekek sok esetben nem kapnak megfelelő szerepmintákat a családjuktól. A felsorolt példák csak néhányuk azoknak, amelyekkel küzdenek gyermekeink a mai világban. Ezáltal nem csak a családoknak fokozódott fel a felelőssége, hanem a gyermekvédelemnek is megnövekedtek a követelményei. Annak érdekében, hogy ezen jelenségek ellenére is megtudja védeni az országot a felnövekvő generációt folyamatos intézkedéseket és támogatásokat tesznek a gyermekvédelem terén is (Kaszáné és munkatársai, 2022).

Kutatások és felmérések alapján mondhatjuk ki azt, hogy a köznevelési intézményekben megnövekedtek a szociális, fejlődési, mentális, beilleszkedési és magatartási problémákkal küzdő gyermekek létszáma, valamint a hátrányos és a halmozottan hátrányos gyermekek száma is. Azonban a pedagógusoknak sem kapacitásuk, sem szakképzettségük sincs arra, hogy ezeket az eseteket megfelelő módon tudják kezelni. Így nyilvánvalóvá vált az állam számára is, hogy valamit kezdeni kell ezzel a helyzettel. Már évekre visszamenőleg is láthattunk néhány próbálkozást, mint például 1990-ben a „pedagógusok alkalmazása speciális gyermekvédelmi munkakörben”. Ők pedagógusként dolgozó személyek voltak, ám pedagógus munkakörük mellett magasabb óraszámban láttak el gyermekvédelmi feladatokat. Ez a próbálkozás azonban nem bizonyult megfelelőnek. Ezután bevezették a „belső iskolai szociális munka”, illetve a „külső

szociális munka” modelljét. De ezen próbálkozások sem mutattak fejlődést a gyermekvédelemben. 2015-ben törvénybe foglalták, hogy a gyermekjóléti szolgálatok iskolai szociális munkát végezhetnek. Ezen törvény említi először az óvodai és az iskolai szociális segítő tevékenységet, ráadásul kötelezően ellátandó feladatként. Ekkor már közeledni kezdtek a probléma megoldása felé, felismerték azt, hogy egy olyan a nevelési intézménytől független szakemberre van szükség, aki megfelelő tudással rendelkezik a köznevelési intézményekben való lehetőségek és a szakmai tudás összehangolására a saját komplex tudása által. Így jött létre 2018. szeptember 1-jével a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatóságról szóló 1997- évi XXXI törvény módosítása, melyben már a sikeres modellre alapozva, országos szinten bevezették az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenységet. A szakemberek számára útmutató készült, amely segítséges ad a gyakorlati munka elvégzéséhez és a szabályok, irányelvek betartásához (Kaszáné és munkatársai, 2022).

Hogy pontosan kit is érthetünk óvodai és iskolai szociális segítő alatt, illetve mit is végez ő. Fogalma úgy hangzik, hogy ez a fajta szociális tevékenységkör egy speciális formát jelent, mely természetesen az etiketteket betartva, a szociális munka módszereinek és eszközeinek alkalmazásával segíti a gyermekeket, a gyermekek családját, az iskolát és óvodát, a kollégiumot és a pedagógusokat elsődlegesen a nevelési-oktatási intézményekben, vagy a programhoz illő különböző helyszíneken. A segítség célja az óvodáskorú és az iskoláskorú gyerekek sikeres előmenetele, a családban történő nevelkedés segítése, az egészségfejlesztés támogatása, a veszélyeztetettség kialakulásának megelőzése, illetve kiszűrése, valamint a már kialakult veszélyeztetettség megszüntetése. Ezekhez szükséges a közreműködő ágazatok, személyek, szakemberek, mint például szociális, oktatási és egészségügyi ágazatok szoros együttműködésének és a kapcsolat fenntartásának kialakítása (Kaszáné és munkatársai, 2022).

Tehát az óvodai és iskolai szociális segítő a nevelési-oktatási intézményekben végez szociális tevékenységet, elsősorban preventív céllal. Segíti a gyermekek képességeinek kibontakoztatását, a szociális kapcsolatok alakulását, társadalmi integrációjuk javítását, biztosítani igyekszik a gyermeki jólétet. Ahogy minden gyermekvédelemhez kapcsolódó ág elsődleges célja a veszélyeztetettség kialakulásának megelőzése, úgy ezen szociális tevékenységnek is ez az elsődleges feladata. A szociális segítőnek az intézményekben célcsoportja a gyermek, de együttműködik a szülőkkel és az intézményben dolgozókkal is. Természetesen nem helyettesíti a családsegítő, az esetmenedzser, az egészségfejlesztő és a bűnmegelőzési preventor közreműködését sem az intézményekben (Bertók és munkatársai, 2019).

Óvodai és iskolai szociális segítő az lehet, aki megfelel a törvényben előírtaknak, valamint a munkakör betöltéséhez szükséges végzettséggel rendelkezik. A végzettség lehet:

- Felsőfokú szociális szakképzettség. Ez alá tartozik az általános szociális munkás, az okleveles szociális munkás, az okleveles szociálpedagógus stb.
- Lehet iskolai szociális munkás.
- Lehet család- és gyermekvédő tanár, illetve pedagógus, valamint család- és gyermekvédelem szakos pedagógus.
- Illetve, amennyiben az eddigiek közül egyikbe sem tartozik, lehet gyermek- és ifjúságvédelmi tanácsadó oklevéllel rendelkező óvodapedagógus, tanító, nevelőtanár, pedagógus, pedagógiai előadó, pszichológus vagy gyógypedagógus is.

Annak köszönhetően, hogy ennyire szerteágaznak a végzettséghez kötött körök, nagyon változatos ismeretekkel, készségekkel és kompetenciákkal rendelkeznek a szociális segítők. Ezért is határozták meg jogszabályilag, hogy a munkakör betöltéséhez szükséges egy hatósági képzés. Ennek óraszámát meghatározza, hogy az egyén rendelkezik-e felsőfokú szociális képzettséggel (Bertók és munkatársai, 2019).

Összegezve az óvodai és iskolai szociális segítő olyan tevékenységeket folytat, amelyek segítik a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, illetve a személyek szakmai feladatairól és működésükről szóló 15/1998. (IV. 30.) Nemzeti jogszabály 25. § (2) bekezdésében leírt célok megvalósulását. Ő felméri a helyzetet és dönt arról, hogy kéri-e szakember bevonását, hiszen neki nem kompetenciája pedagógiai-, pszichológiai-, gyógypedagógiai tevékenységekbe állást foglalni (Bertók és munkatársai, 2019).

Amint már említettem az óvodai és iskolai szociális segítő is törvények, rendeletek és etikai kódex alapján folytatja munkáját. Ő is fontos tagja az észlelő- és jelzőrendszernek, így rá is vonatkoznak a jelzőrendszeri tagokra vonatkozó előírások. Konkretizálva ezen jogszabályok alapján tevékenykedik a szociális segítő:

- 1997. évi XXXI törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatóságról
- 15/1998. (IV. 30.) NM-rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint a személyek feladatairól és működésük feltételéről szóló rendelet (Bertók és munkatársai, 2019).

4.1. A szociális segítő feladatai

Ahogy már említettem, kötött határok és feladatok mentén folytatja a szociális segítő a tevékenységét. A gyermekvédelmi törvény 40/A. § (2) bekezdése szerint a család- és gyermekjóléti központ az alap tevékenységi körén túl, olyan szolgáltatást nyújt, mely szintén hozzájárul a gyermekek családban nevelkedéséhez és a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzéséhez, ennek érdekében a szociális segítő intézményes keretek között végez egyéni és csoportos speciális foglalkozásokat (Kaszáné és munkatársai, 2022).

A szociális segítő tevékenységeit különböző intézményekben végzi, és az előírtaknak megfelelően egy szakembert rendelnek ki 1000 fő gyermekre. Az intézménynek biztosítania kell a szociális segítőnek különböző tárgyi és személyi feltételeket munkájának elvégzéséhez. A foglalkozás idejére biztosítaniuk kell a nyitvatartást és a bejutás lehetőségét, valamint egy helyiséget is, ahol a tevékenységet végezni tudja. Ennek a helyiségnek komfortosnak kell lennie, valamint rendelkeznie kell azon adottságokkal, hogy azok támogassák a gyermek, szülő vagy pedagógus bizalmas beszélgetését és nyugodt légkört. Ebben a helyiségben kell legyen asztal, szék és zárható szekrény. Biztosítani kell a segítő számára számítástechnikai eszközöket, mint például nyomtató és fénymásoló, valamint internet elérhetőséget is (Kaszáné és munkatársai, 2022).

A szociális segítő munkáját segíti az is, ha különböző közösségi programokhoz tud csatlakozni, hiszen ezen programokon együtt látja a gyermekeket szüleikkel és a pedagógusokkal is. A szülők is megismerhetik a szociális segítő személyét és szükség esetén könnyebben fordulnak hozzá. Ezen közösségi tevékenységek, programok alatt érthetjük a szociális akciók támogatását, mint például adománygyűjtésen való részvétel, vagy a diákönkormányzat támogatása, vagy a szülők által kezdeményezett programok támogatása, vagy akár a külső és belső szakemberek együttműködésének támogatását is jelentheti. Óvodai szinten ez megvalósulhat kirándulásokon, sport- és szabadidős programokon, szülői értekezleten, szülői munkaközösségi ülésen, szülőkkel közösen rendezett különböző programokon (például farsang) való részvétellel. Az intézményekben az együtt dolgozó szakemberek együttműködésében is segítséget tud nyújtani, például esetmegbeszélésekkel. Tehát minden olyan közösségi munka, vagy az intézmény által érintett személyek együttes programja, melynek célja a prevenció, a fejlesztés, illetve a korrekció jó részvételi lehetőség a szociális segítő számára. Ezen eseményekre mind becsatlakozhat, segédkezhetsz a szervezésbe, lebonyolításba, illetve kezdeményezhetsz is hasonló programok szervezését (Kaszáné és munkatársai, 2022).

Egy csoportos foglalkozást tekintve, olyan ismeretkehez, információkhoz jut a gyermek, melyek segítik fejlődésüket, későbbi pályaválasztásukat, elősegítik a későbbi szociális kapcsolatok alakulását, valamint a munkában való elhelyezkedésüket is. A szociális segítő a csoportos tevékenységek megkezdésekor törekszik arra is, hogy bizalmat keltsen a gyermekeknél, szülőknél. Ismeretek ad át az ő munkásságáról, arról, hogy milyen problémákban tud segítséget adni. Tehát nem csak perevetív jellegű foglalkozásnak tekinthetjük a csoportos tevékenységet, hanem ezek alatt azon is dolgozik a segítő, hogy bizalommal merjenek hozzá fordulni a gyermekek, szülők. Tekinthetjük ezen foglalkozás típusát kapcsolatépítésnek is, hiszen támogatja a segítő, a gyerekek, a szülők és a pedagógusok közötti jó együttműködést (Kaszáné és munkatársai, 2022).

A szociális segítő feladatai közé tartozik az is, hogy amíg a gyermekek között tartózkodik addig a gyermekek egyéni szükségleteire is odafigyeljen. Hiszen óvodában szerepet játszik abban is, hogy segítse a gyermek beilleszkedését, fejlődését, Az óvoda fontos helyszíne annak, hogy a segítővel együtt feltárják az esetleges problémákat, veszélyeztető körülményeket és ezek elhárítását segítsék. Kaszáné Tóth Katalin leírása szerint egyéni feladatkörei közé tartoznak a következők:

- tanácsadások gyermekeknek, szülőknek és pedagógusoknak
- konzultációk gyermekekkel, szülőkkel és pedagógusokkal
- információk átadása szolgáltatásokról szociális és jogi lehetőségekről
- segítséget adhat hivatalos ügyek intézésében
- szükség esetén családlátogatást tehet
- a gyermekeket megfigyeli foglalkozásokon, órákon, különböző tevékenységek közben
- problémakezelést végezhet, vagyis krízisintervenciót
- konfliktuskezelést végez gyermekek, szülők, pedagógusok együttműködése érdekében
- szükség esetén szakemberhez irányít, ezután kapcsolatot is tart vele
- illetve jelzőrendszeri tagként, jelzéseket fogad, küld és közreműködik ezekben
- szükség esetén esetmegbeszéléseket folytat, illetve, ha őt kéri más szakember akkor részt vesz esetmegbeszélésen

Problémák felmerülése esetén szükséges felmérnie a család helyzetét és a probléma súlyosságát. Ezt annyi alkalommal teszi amennyiszer szükségesnek látja, hogy biztos információkkal rendelkezzen. Ezek lehetnek néhány alkalmas segítő tevékenységek, amik alatt feltárja, hogy a probléma súlyosságát és azt, hogy elegendő-e önmaga a megoldásához vagy szakember bevonása szükséges. Viszont meghatározott az, hogy háromalkalmas tanácsadás után,

amennyiben nem sikerül megoldani a problémát, az esetben a család- és gyermekjóléti szolgálathoz kell irányítani az esetet. Tehát a szociális segítő nem végezhet önállóan hosszútávú problémamegoldó tevékenységet, annyiban válhat hosszú távúvá, hogy kapcsolatban marad a gyermekkel vagy közreműködik azon szakemberekkel, akik kezében van az eset (Kaszáné és munkatársai, 2022).

4.2. Észlelések kezelése és menete az óvodai- és iskolai szociális segítség során

Nézzük meg a menetét is annak, hogy a szociális segítő, hogyan jutnak el a probléma észlelésétől a probléma lezárásáig. Első lépésként magának a problémának kell felmerülnie, kiderülnie. Ez történhet úgy, hogy a szociális segítő észleli a problémát egy gyermeknél vagy történhet úgy is, hogy maga a gyermek vagy a szülő fordul segítségért a szociális segítőhöz, valamint olyan eset is előfordul, hogy más szakember észlel problémát és jelzi a szociális segítőnek is, ha a szociális segítő kapcsolatban áll a problémás gyerekekkel, családdal és együttesen vizsgálják ki a problémát. A problémákat közvetítik a szakemberek szóban és írásban is (Kaszáné és munkatársai, 2022).

Második lépésként nagyon fontos az információgyűjtés. Ezalatt azt értjük, hogyha bármilyen probléma merül fel vagy a szociális segítő tudomást szerez bármilyen problémáról, mindig minden esetben ki kell vizsgálni. Meg kell vizsgálni a probléma hátterét ezt minden fél szemszögéből ki kell deríteni, mind a gyermek, mind a szülő, mind a pedagógus és esetlegesen az intézmény vagy más szakember szemszögéből is. Egyrészt információkkal kell rendelkeznie a szociális segítőnek a gyermek helyzetéről, az intézménybe és a kortáscsoportba való beilleszkedéséről, a magatartási és tanulmányi eredményeiről, a személyi higiénijáról, lelki állapotáról, valamint a szülő és az intézmény kapcsolatáról is. Másrészt az intézményen kívüli körülményeket is meg kell vizsgálnia, mint például a család helyzetét minden szemszögéből, a szülők életmódját, a gyermek magatartását, és minden kapcsolatát. Ezen információk begyűjtésére nagyon hasznos a családlátogatás, amit a szociális segítő meg is tehet (Kaszáné és munkatársai, 2022).

Harmadik lépésként döntést hoz a szociális segítő arról, hogy megkezdje-e a segítő folyamatot vagy már kezdetben átadja szakembernek a problémamegoldást. Hiszen a szociális segítő csak a saját maga által rendelkezésre álló eszközökkel tudja kezelni a problémákat és amennyiben ő úgy véli, hogy ezek nem elegendőek a probléma kezelésre úgy hozzá értő és megfelelő szakember bevonásával sikeresen végződhet a problémamegoldás. Illetve az is közre játszhat a delegálás szempontjából, hogy a gyermek veszélyeztető körülmények között él. Minden

esetben fontos, hogy a szociális segítő ezen szakaszban is megnyugtassa a gyermeket arról, hogy csak így tud megfelelő segítséget kapni, például a gyermek megfenyegetése setében, tud a rendőrséghez is fordulni (Kaszáné és munkatársai, 2022).

Negyedik lépésként a szociális segítőnek segítő kapcsolatban kell maradnia a nevelési-oktatási intézménnyel. Hiszen amennyiben az előző folyamatban úgy állapította meg a szociális segítő, hogy a saját tudás- és eszköztárával is megtudja oldani a problémát, akkor ezt az intézményben a saját kidogozott terve alapján fogja véghez vinni. Ezen segítő terv kidolgozásához az is szükséges, hogy a gyermekkel, szülővel és a pedagógussal közösen kitűzzék az elérni kívánt célt, a cél elérése érdekében teendő lépéseket és az ehhez szükséges eszközöket is. A szociális segítő a folyamat alatt mindvégig tanácsadásokat és információkat ad át a felek számára, valamint a konzultációk alatt feltérképezi a segítő folyamat állapotát és sikerességét. Előfordulnak olyan esetek is, amikor több probléma merül fel egy gyermeknél, ebben az esetben fontos már az elején tisztázni a felekkel, hogy melyik az a terület, amit a szociális segítő meg tud oldani és melyik az a terület, amelyhez szükséges más szakember bevonása. Ötödik és egyben az utolsó lépés a lezárás. Jó esetben ez a lezárás a problémamegoldás sikerességével történik, azonban végződhet úgy is, hogy a gyermeket a nevelési-oktatási intézményből ki kell emelni, vagy a család- és gyermekjóléti szolgálathoz kell tovább küldeni. Ahogy a gyermekvédelem minden területén, így a szociális segítség területén sincs másképp az, hogy elengedhetetlen a felek közötti együttműködés. Ezért már a kezdetektől fontos, hogy megfelelő tájékoztatást kapjanak a felek. Például a szülő és a gyermek tájékoztatása a kapott jelzésről és az igénybevehető szolgáltatásokról. A gyermekeket pedig mindig életkoruknak megfelelően kell tájékoztatni és segítségbe részesíteni. Kirívó és kivételes esetekben, amikor a gyermek a családja által bántalmazott, úgy indokolt elmulasztani a szülő tájékoztatását (Kaszáné és munkatársai, 2022).

Említést tettem a problémák menetének leírásakor arra, hogy egy esetet delegálhat a szociális segítő más szakemberhez vagy speciális szolgáltatáshoz. Ez alatt azt kell értenünk, hogy amennyiben a szociális segítőnek nem kompetenciája vagy nem állnak rendelkezésére megfelelő eszközök úgy más szakemberhez küldheti a problémás gyermeket. Más szakember lehet pszichológus, családkonzultáció stb. Illetve küldhet gyermeket egyéni, csoportos vagy speciális szolgáltatásba is. Ezt dokumentum kitöltésével teheti meg a szociális segítő a család- és gyermekjóléti központ által (Kaszáné és munkatársai, 2022).

4.3. A szociális segítő kompetenciái

Sokszor említettem a kompetenciahatárokat, de vajon milyen kompetenciákkal kell rendelkezniük az óvodai- és iskolai szociális segítőknél. A kompetencia szó alatt értjük a valamire való alkalmasságot, hozzáértést és az ügyességet. Ez a szó összetett jelentéstartalmat hordoz, hiszen értelmi, emocionális és motivációs tartalmat is egybefoglal. Az egyén rátermettségét, hozzáértését, saját személyiségét, szociális viszonyulását és szaktudását is jelenti (Vass, 2009).

A köznevelésben dolgozó és résztvevő személyeknél nem igen lehet meghatározni a kompetenciahatárokat. Minél több tudással, szakértelemmel rendelkezik ebben a szakmában egy szakember annál hatékonyabban tud működni. Viszont a kompetenciahatároknál is szerepet játszik az együttműködés, ha azt a nézőpontot vesszük alapul, hogy „Ki mit tud hozzátenni a közös munkához?”. Ezen területnél is fontos az szakemberek együttműködése, hiszen minél több szempontú kompetenciák egyesülnek annál hatékonyabb munkát lehet elérni. Ezalatt értjük azt az eredményes munkát, mely az együttműködő felek által létrejött leggyorsabb, legcélravezeetőbb és pozitív eredménnyel járó együttes munkavégzés. A szociális segítő alapkompentenciái közé tartozik, hogy rendelkezik pszichológiai, fejlődéslélektani, szociológiai, családszociológiai, pedagógiai, egészségügyi, gyermekjogi, családjogi és oktatásjogi alapismeretekkel is. Ezen kívül ismeretekkel kell rendelkeznie a szociális-, egészségügyi-, nevelési rendszerekkel azon területen melyen ő tevékenységeit folytatja, illetve a gyermekvédelem rendszerét is el kell sajátítania. Mivel egyéni, csoportos és közösségi tevékenységeket folytat, így az ehhez tartozó szociális eszközöket is ismernie kell. Ezek bővítésére a szociális segítőnek is rendelkezésre állnak különböző továbbképzések. Néhány konkrét kompetenciaterület, melyeket a szociális segítőnek alkalmaznia kell (Kaszáné és munkatársai, 2022).

Elköteleződés és pozitív értékrend, hiszen sikeres munkavégzéséhez nélkülözhetetlen, hogy ő maga is higgyen a megvalósításban. Kommunikáció, mely elengedhetetlen a bizalmi kapcsolat kiépítéséhez. Rendelkeznie kell egy olyan személyiséggel, mellyel képes motiválni, képes fejleszteni mások önbizalmát és képes mások problémáinak segítésében. Mindemellett a konfliktuskezelés terén is jártasnak kell lenni és rendelkeznie kell sajátok módszerekkel is, hogy sikeres legyen munkája (Budai, 2019).

5. Kérdőíves vizsgálat a gyermekvédelmi jelzőrendszerrel

Már a dolgozati témakörének megválasztásakor biztos voltam benne, hogy a gyermekvédelemben sok kérdés megválaszolatlanul áll a hétköznapi emberek körében. Természetesen a pedagógusoknak, rendőröknek, orvosoknak és azok körében, akik gyerekeket kezelnek, nevelnek elengedhetetlen alaptudással rendelkezniük arról, hogy mit is jelent a gyermekvédelem, kihez is fordulhatnak a gyermekek védelmében. Főbb gondolatom viszont az a kérdéskör, hogy a szülők is tudják-e kihez forduljanak a gyermekvédelemmel kapcsolatban, tudják-e milyen tettek, elmulasztások, elhanyagolások tartoznak a gyermekek elhanyagolásához. Kapnak-e elegendő és megfelelő információt a gyermekvédelem működéséről.

Óvodai intézményben, pedagógiai asszisztensként dolgozom. Több esetben találkoztam olyan gyermekekkel, akik nem megfelelő környezetben nevelkedtek. Ám az eddigi rendszert a szülők könnyen kikerülhették, hiszen tapasztaltam olyan is, hogy az óvodapedagógus intézkedett a gyermek védelme érdekében, a család pedig elköltözött, így a pedagógus tehetetlenné vált. Ez annak is köszönhető, hogy eddig nem volt egy olyan kidolgozott rendszer, melyben az ország bármely részéről nyomon követhetők voltak a gyermekvédelem felé tett jelzések. Ennek kapcsán azonban 2024-ben nagy előrelépés történt, hiszen bármely területről (rendőr, pedagógus, hétköznapi ember stb.) beérkezett jelzés TAJ szám alapján nyomon követhető lett egy elektronikus rendszerben. Így a szülő már költözéssel sem kerülheti ki, hogy intézkedésekre kerüljön sor a gyermeke érdekében.

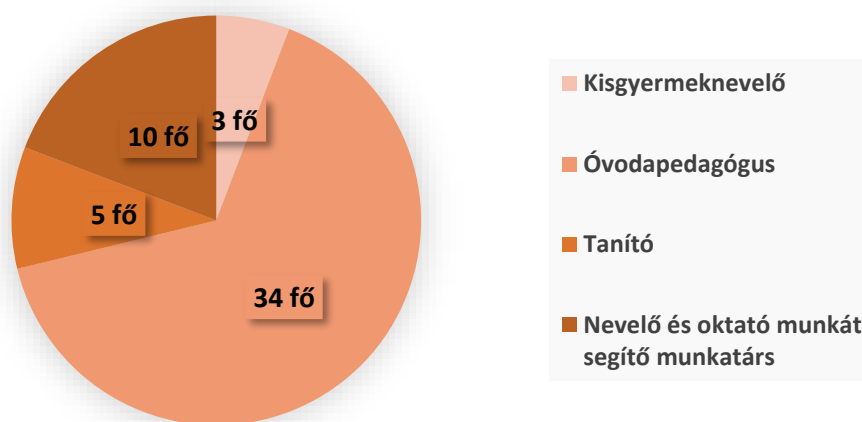
Mivel a köznevelés az egyik legérintettebb terület a gyermekvédelemben, így a pedagógusok körében is felmérést végeztem. Ebben a körben leginkább arra tértem ki, hogy saját megítélés alapján elegendőnek tartják-e azt a tudástárat amivel önmaguk rendelkeznek. Mennyire rendelkeznek pontos ismeretekkel a bántalmazás és az elhanyagolás témakörben. Valamint felmérést végeztem azzal kapcsolatban is, hogy milyen példákkal, jelzésekkel rendelkeznek a pedagógusok. Ki merik-e használni a jelzőrendszer adta lehetőségeket, élnek-e az általuk kötelezőnek vélt jelzőrendszerrel.

Dolgozatom tartalmi részében végig vezettem, hogy elméletben hogyan működik a gyermekvédelmi rendszer, annak milyen részei vannak, hogyan kapcsolódik hozzá az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenysége. Kérdőíves vizsgálataim során pedig kiderül, hogy a gyakorlatban mennyire hatékony a rendszer és élnek-e a rendszer adta lehetőségekkel. Illetve adnak-e visszajelzést a gyermekvédelmi rendszer hiányosságairól.

5.1. Gyermekvédelmi jelzőrendszer pedagógus szemmel 2024-ben

5.1.1 A válaszadók jellemzői

A pedagógusokhoz szóló kérdőívet februárban tettem közé, ezt egy általános iskola zárt tanári csoportjában is volt lehetőségem megtenni, abban az óvodában is, ahol dolgozom, valamint másik 3 tagintézményében és egy zárt pedagógus facebook csoportban is. Március végére 52 fő kitöltőt sikerült megcéloznom. Az 52 személy közül 96%-os arányban nők töltötték ki a kérdőívet. Első kérdésemnél választ szerettem volna kapni arra, hogy milyen területen dolgozik a kitöltő (1. ábra).

1. ábra: A válaszadó pedagógusok munkaköre. Forrás: saját kutatás

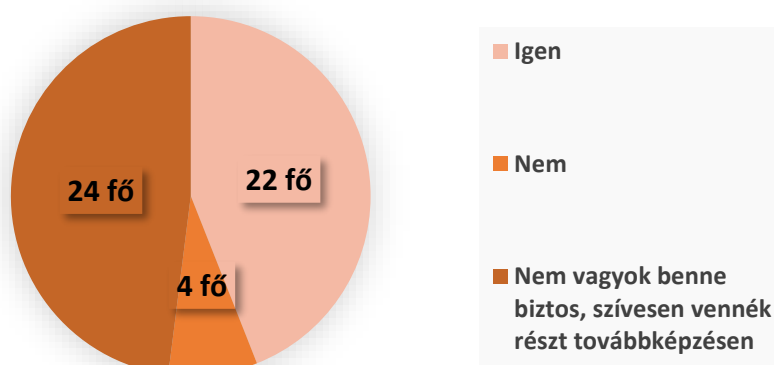
Az alábbi adatokat kedvezőnek találom a saját vizsgálati szempontomból, hiszen 34 fő, többségében óvodapedagógus kitöltő volt. Ezt azért találom kedvezőnek, mert ebben a korban már javarészt kiszűrhetőek a gyermeki elhanyagoltságok, a nem megfelelő környezetben való nevelés, a szülői hanyagságok, szülői alkoholizmus, családon belüli bántalmazások.

Harmadik kérdésben a kitöltők életkorát vizsgáltam. Széles skálán láthatóak az eredmények, hiszen 22 éves kortól egészen 65 éves korig volt válaszadó.

Fontosnak találtam azt a kérdést is feltenni, hogy a kitöltő személy/pedagógus hány évnyi tapasztalattal rendelkezik, hiszen ez hitelességet is ad a válaszoknak, gondolván azt, hogy minél több időt tölt egy pedagógus a pályán annál több gyermekvédelmi tudásra, tapasztalatra tesz szert. Ebben a kérdésben szintén széles skálát kapva egészen a 6,5 hónaptól 43 évnyi tapasztalattal rendelkező pedagógus/nevelő adta le a válaszát.

5.1.2. Gyermekvédelemmel kapcsolatos ismeretek

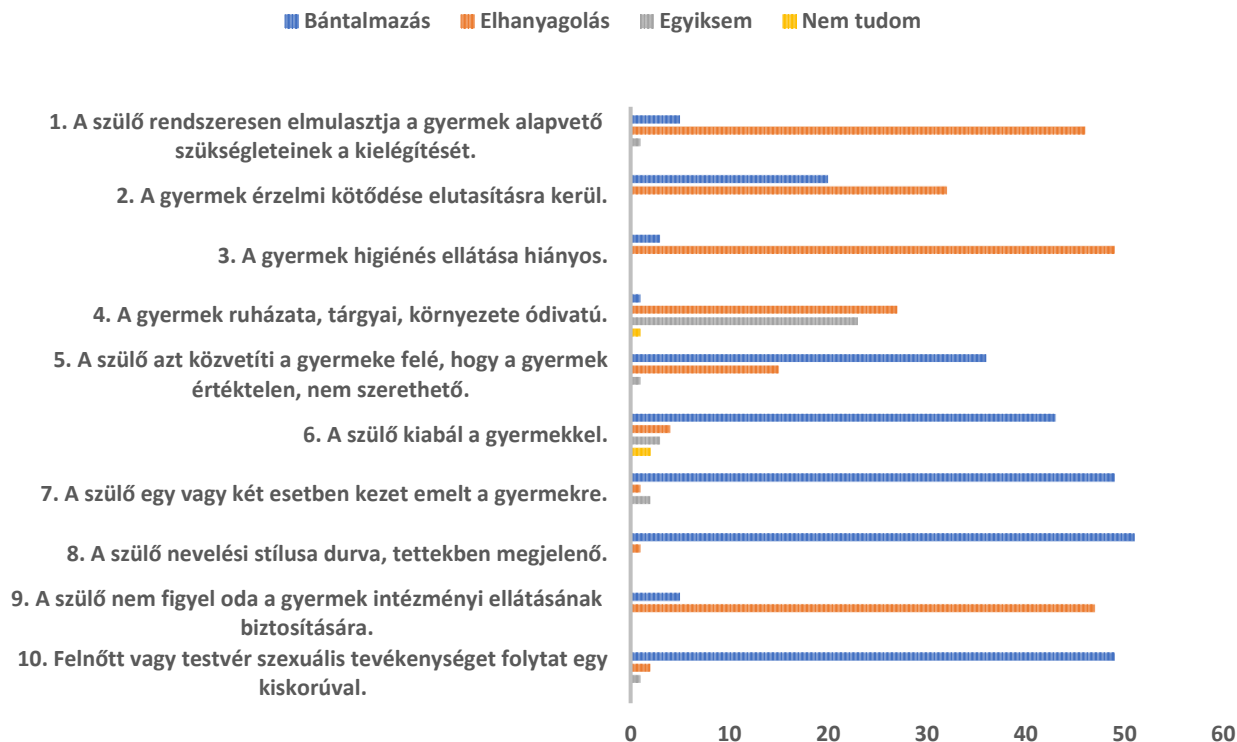
Feltettem azt a kérdést, hogy „Saját megítélése alapján eleget tud Ön a gyermekvédelmi jelzőrendszeréről?” (2. ábra). Fontosnak találtam erre a kérdésre adott válaszokat is, hiszen célom az is volt, hogy kutassam, elegendő tudással rendelkeznek-e a pedagógusok a gyermekvédelemről. Netán szívesen vennének-e részt ezzel kapcsolatos továbbképzéseken. Ez a válasz hordozza számomra a pedagógusok magabiztosságát ebben a témakörben, hogyha egy adott esetben találnák magukat, milyen magabiztossággal tudnának intézkedni, tudnák-e hova kell fordulni, mik azok a tényezők, árulkodó jelek, amiket figyelembe kell venni.

2. ábra Tud-e eleget a jelzőrendszeréről, pedagógusok válaszai. Forrás: saját kutatás.

Azt láthatjuk a diagramon, hogy majdhogynem fele-fele arányban kaptam választ és nagyon kicsi százalékban van jelen, hogy nem tud eleget a pedagógus a gyermekvédelmi jelzőrendszeréről. Ez biztató jeleket mutat, hiszen egy pedagógusnak elengedhetetlen kompetenciái közé tartozik ezen témakör is. Viszont legnagyobb 24 fős többségi arányban mutatkozik az meg, hogy igenis lenne igény továbbképzésekre. Ez nem is biztos, hogy csak a pályakezdők köre és a bizonytalanság igénye, hanem a jogszabályok változása és a gyermekvédelmi jelzőrendszer fejlődése is magával hozza. Véleményem szerint is elengedhetetlen, főként a mai világban, hogy minél több ilyen jellegű továbbképzésen vegyenek részt a pedagógusok, hiszen a gyermekvédelemben is érvényes az a mondás, hogy jobb minél korábban felismerni a problémát.

Következő kérdésem még mindig a tudás felmérésére irányult. „Ön szerint mi számít bántalmazásnak vagy elhanyagolásnak?” A következő állításokról kellett döntést hozzon a kitöltő (3. ábra):

3. ábra Pedagógusok tudása a bántalmazás és elhanyagolás témakörében. Forrás: Saját kutatás.

A skála szembevető egyhangúsága számomra azt tükrözi, hogy pedagóguskörben valóban reális ismeretekkel rendelkeznek, mint ahogy ezt a hetes („Saját megítélése alapján eleget tud Ön a gyermekvédelmi jelzőrendszerről?”) kérdésnél állította a válaszadók fele. Ám ezen kérdéskörben is volt például a negyedik kérdés, ami már több ismeretet, tudást igényel, így bizony annál vissza tükröződik a válaszadók másik felének a válasza, miszerint szívesen vennének részt továbbképzésen, hogy biztosabbá tegyék tudásukat.

5.1.3. Tapasztalatok a veszélyeztetettséggel kapcsolatban

A kilences kérdésem, így hangzott: „Volt-e már rá példa, hogy egy gyermek veszélyeztetettségét tapasztalta?”. Sajnos ezen kérdésre adott válaszok elkeserítő tendenciát mutatnak, hiszen 75%-os részben tapasztaltak a válaszadók veszélyeztetettséget. Ez azt jelenti, hogy az 52 fő kitöltő személy közül 39 fő találkozott és remélhetőleg jelzett is különböző esetek kapcsán. További kérdésemnél fontosnak tartottam azt kideríteni, hogy amennyiben találkoztak is felmerülő problémákkal merték-e, illetve tudták-e jelezni azt bármely eljáró szerv felé.

Amit még fontosnak tartottam feltárni, hogy az észlelt veszélyeztetettségi problémák mi-
ben nyilvánultak meg, pár példa a válaszok közül:

„Egyszer egy kiscsoportos gyermek rosszul viselkedett és a mutató ujjam felemeltem, hogy ejnye-bejnye ilyet nem szabad csinálni és a gyermek egyből lefelé húzta fejét, ami valószínű arra utal, hogy sokszor kap a gyermek otthon nyaklevest.”

„Külsérelmi nyomok, a gyermek viselkedése megváltozott, zárkózott lett, bár titkolni igyekezett, mégis elmondott néhány dolgot, mi történt vele otthon.”

„A gyermek elhanyagolt volt, nem tisztálkodott megfelelően. A fejtetű visszatérő probléma volt nála „

„Gyermek viselkedése megváltozott, bántani kezdte társait. Érzelmi hinta. Apa bántotta a családot.”

„Minkét szülő ivott, a gyermek azáltal veszélyeztetve volt.”

„Két szülő verekedése, veszekedése a gyermek előtt, illetve a gyermek rángatása, rendőrségi ügy lett belőle.”

„A szülő rendszeresen verte a gyermeket.”

„Alkoholista szülők, rossz lakhatási körülmények, a gyermek fizikai és érzelmi elhanyagoltsága.”

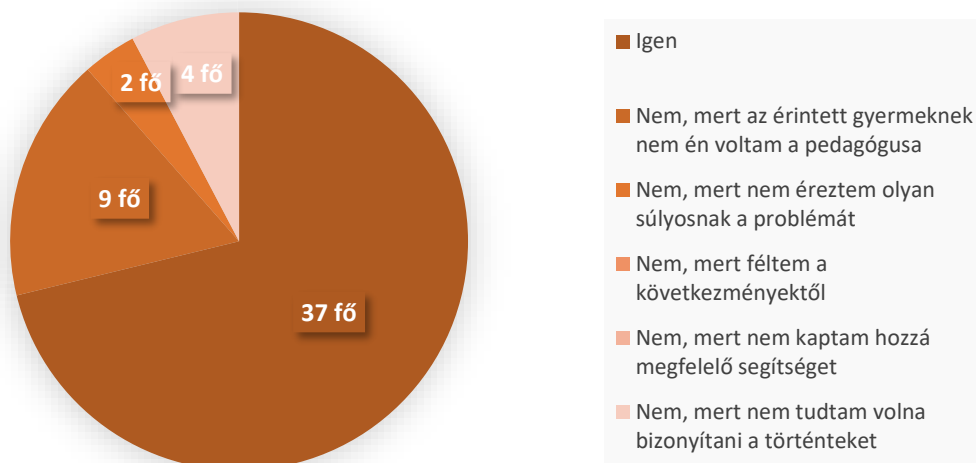
„Felnőtt kéznyoma volt a gyermek arcán.”

„A gyermek alkoholista családban nevelkedett, többször előfordult rajta külsérelmi nyom.”

„Szülők elhanyagoló életmódja, alkoholizmus, drogfogyasztás.”

Dolgozatom elméleti részében is bemutattam különböző kutatásokból, felmérésekből és forrásokból hivatkozva, hogy az alkoholizmus és különböző függőséget okozó szerek használata sok esetben okozói a családi problémáknak. Amint láthatjuk az alábbi kérdésemre adott válaszok szintén ezt támasztják alá. A kisgyermek sok esetben elszenvedőik az alkoholista, drogfogyasztó szülők bántalmazásának, elhanyagolásának.

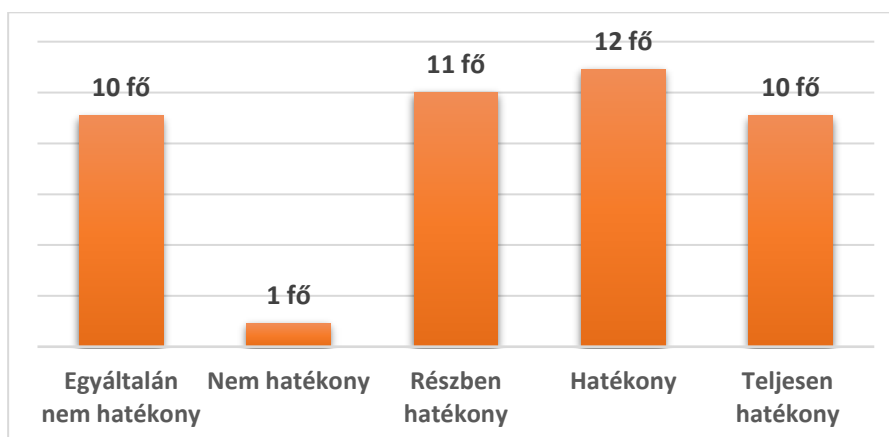
Tizenegyedik kérdésemben azt vizsgáltam, hogy a pedagógusok ezekben az észlelt esetekben éltek-e jelzési kötelezettségükkel, hiszen ők kimondottan abba a körbe tartoznak, ahol nagy az esély a problémák felismerésére és nekik kötelességük jelezni az észlelt problémákat (4. ábra).

4. ábra Pedagógusok jelzései veszélyeztetettség gyanúja esetén. Forrás: Saját kutatás.

Ahogy az az ábrán látható 37 fő, vagyis a válaszadók háromnegyede úgy nyilatkozott, hogy ők jelezték az észlelt problémákat. Viszont a diagram piros szakasza azt a jelentést hordozza, hogy nem jelezte a pedagógus mert nem volt az adott gyermek tanítója. Véleményem szerint jelzéssel mindennel esetben kell eljárunk, hiszen a gyermekek védelmébe ez az első és legfontosabb lépés, A problémák feltárására manapság már az iskolai és óvodai szociális segítő is segítségül szolgál, így nem kell tartanunk attól sem, hogy nem vagyunk biztosak a jelekben, vagy nem vagyok kontakt kapcsolatban a személlyel, hiszen a szociális segítő tovább fogja vizsgálni az adott problémát.

A tizenkettedik kérdésben tapasztalatokat szerettem volna gyűjteni, hogy aki már élt jelzéssel a gyermekvédelmi rendszerben, neki milyen tapasztalata, véleménye van a jelzőrendszerrel (5. ábra).

5. ábra Pedagógus vélemények a jelzőrendszer hatékonyságáról. Forrás: Saját kutatás.

A lehetséges válaszokat 5 fokú skálán kértem megjelölni a válaszadókkal. Ezen az látható, hogy a vélemények igencsak megosztóak, hiszen az egyáltalán nem volt hatékony és a teljesen hatékony megjelölésre ugyanannyi szavazatot adtak a válaszadók. Ez a megosztó vélemény sokmindentől függhet, a végkimeneteltől, hogy az negatív vagy pozitív kimenetelű volt-e, vagy akár az addig elvezető út is jelenthet problémákat. Az addig elvezető út alatt értem, hogy a jelzés leadásának megkezdésétől az ügy lezártaig a jelzéssel élő személy mennyire elégedett meg, mennyire volt neki egyszerű. Itt megint kérdés lehet a, hogy rendelkezett-e a jelzéssel élő személy megfelelő tudással arról, hogy kinek kell megtenni a jelzést, ezt milyen úton teheti meg és az ügy további folyamataival tisztában volt-e, amennyiben ezekről nem volt előzetes tudása könnyen ütközhetett problémába, ami azt a véleményt válthatta ki, hogy nem volt hatékony a gyermekvédelmi jelzőrendszer. Ezért is fontos szerintem nagyobb hangsúlyt fektetni a gyermekvédelmi jelzőrendszerre a gyermekeket nevelő-oktató intézményekben.

Ezen gondolat volt az alapja következő kérdésemnek. *„Amennyiben Ön egy gyermek esetében veszélyeztetettséget észlel, kinek jelezné, kihez fordulna a jelzéssel?”* A válaszadást meghagytam szabad válaszadási lehetőségnek, mégpedig azért, hogy saját gondolataik és tudásuk alapján önálló, reális választ kapjak. A válaszok igen sokrétűek lettek, ezekből egyet-egyet emelnék ki:

„Gyermekvédelmi szakembernek”

„Gyermekvédelem, gyámügy”

„Első körben intézményvezetőhöz”

„Először az intézmény gyermekvédelmi felelősének, majd vele közösen a gyermekjóléti központnak”

„A családsegítő, gyermekjóléti szolgálat felé”

„A gyermekjóléti szolgálathoz, de függ az esettől is”

„Szakszolgálat”

„Családgondozó, védőnő, gyámhatóság”

„Mint óvodapedagógus az óvodavezető felé, mint magánember a jegyző, rendőrség, védőnő felé stb”

Végeredményben minden válasz elfogadható, hiszen nagyon sokrétű jelzési lehetőség van ebben a rendszerben. Biztos, hogy fontos első körben mindig egyeztetni a gyanúról az intézményvezetővel, majd ezután közösen meghozható a döntés, hogy hogy lépjenek tovább az esetben.

Utolsó tizennegyedik kérdésemben egy egyszerű rövid leírást szerettem volna kapni személyes véleményekről. Fontosnak tartom azok véleményét meghallgatni, akik minden nap

gyerekekkel foglalkoznak és ezen vélemények alapján fontos lenne lehetőséget biztosítani intézményes keretek között a válaszadásokra. Néhány kiemelt vélemény a válaszadóktól:

„A gyermekvédelem el van lehetetlenítve, nem képes feladatait ellátni. Ahogy a gyámügy sem. Nem működik a rendszer csak papíron.”

„Fontosnak és kiemelten fontosnak tartanám, ha intézményi szinteken lenne gyermekvédelmi feladatokat ellátó személy. Régen volt, ma már nincs.”

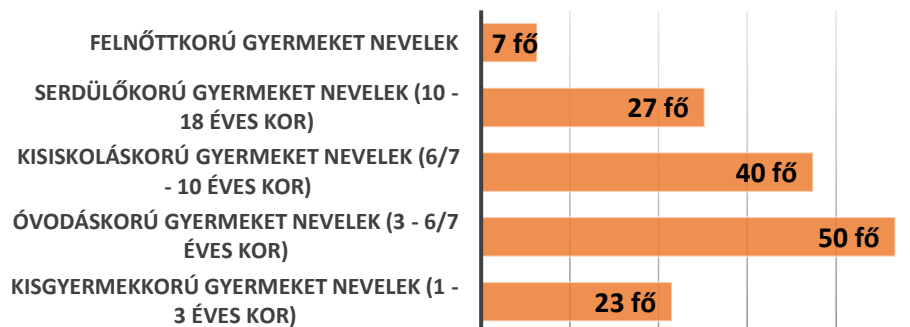
„Gyermekvédelmi felelősként (szociális munkás végzettséggel is) az a meglátásom, hogy a pedagógusoknak először is legfontosabb lenne a Gyermekvédelmi törvénnyel tisztában lenni, és akkor talán hatékonyabban működne a jelzőrendszerben az óvoda is, hiszen mindenki számára világosabb lenne, hogy mikor kell jelzéssel élni, illetve melyek azok a helyzetek amikor fontos különösen is odafigyelni egy gyermekre/családra.”

„Sajnos az óvodapedagógusok nehezen tudják eldönteni, hogy milyen problémát kell jelezniük. Bonyolult, macerás a rendszer, hosszú idő telik el az intézkedésig.”

5.2. Gyermekvédelmi jelzőrendszer szülői szemmel 2024-ben

5. 2. 1. A válaszadók jellemzői

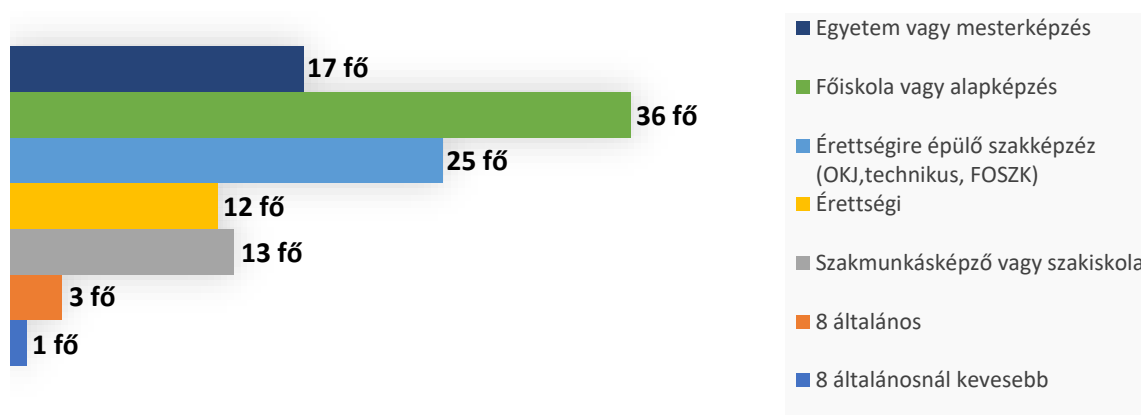
Külön pedagógusokhoz és szülőkhöz készült kérdőíveimmel az volt a célom, hogy össze tudjam vetni a pedagógusok véleményét, akiknek tudásuk kell, hogy legyen a gyermekvédelemről és a szülők tudását, akik többnyire beáramló információkból tájékozódhatnak a gyermekvédelem rendszerében. Szülőkhöz szóló kérdőívemet elsősorban zárt szülői csoportban osztottam meg, abban az óvodában, ahol dolgozom. Ezután kibővítettem a kört nyílt facebookos megosztással és végül 107 kitöltőt sikerült elérnem. A kitöltő személyek ebben a kérdőívben is nagy arányban nők voltak, hiszen 91,6%-os női arányban végződött a kitöltés. Életkorban széles skála mutatkozik, 25 éves kortól egészen 57 éves korig voltak kitöltő személyek. Ami egyrészt lehetővé tette, hogy ilyen széles skála legyen életkorban az az, hogy meglehetett adni, hogy milyen korú gyermeket nevel az adott személy.

6. ábra Gyermekek életkora a szülők által kitöltött kérdőívben. Forrás: Saját kutatás.

Pozitív visszajelzés volt ezen eredmény, hiszen pont ezt a korcsoportot szerettem volna megcélolni (kisgyermekes, óvodáskorú gyermeket nevelő szülőt és kisiskolást nevelő szülők csoportját) (6. ábra).

A faluban, melyben élek több olyan család is van, akik kedvezőtlen szociokulturális környezetben nevelik gyermekeiket. Kérdőíveimet pedig igyekeztem a falusi emberek körében és a falusi óvodában járó szülőkkel kitöltetni, így az iskolai végzettségeket is megszűrtem benne (7. ábra).

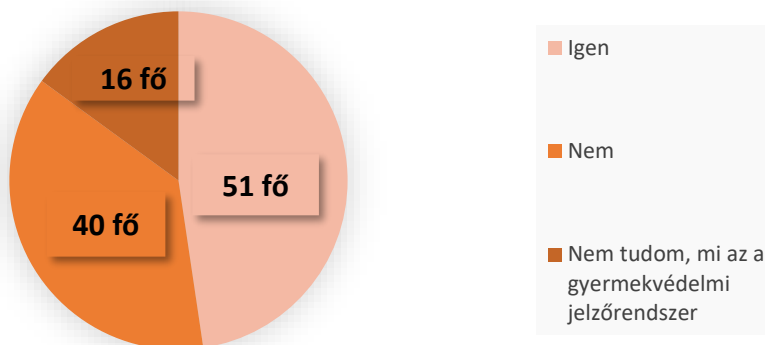

7. ábra Szülők iskolai végzettsége. Forrás: Saját kutatás.

Az eredmények számomra meglepőek voltak, hiszen nagyon kis arányban láthatjuk azt, hogy ne rendelkeznenek a személyek legalább 8 általános osztállyal, szakmával vagy akár érettséggel. 53 fő többséggel adták azt a választ, hogy főiskolai, illetve egyetemi végzettséggel rendelkeznek.

5.2.3. Gyermekvédelemmel kapcsolatos ismeretek

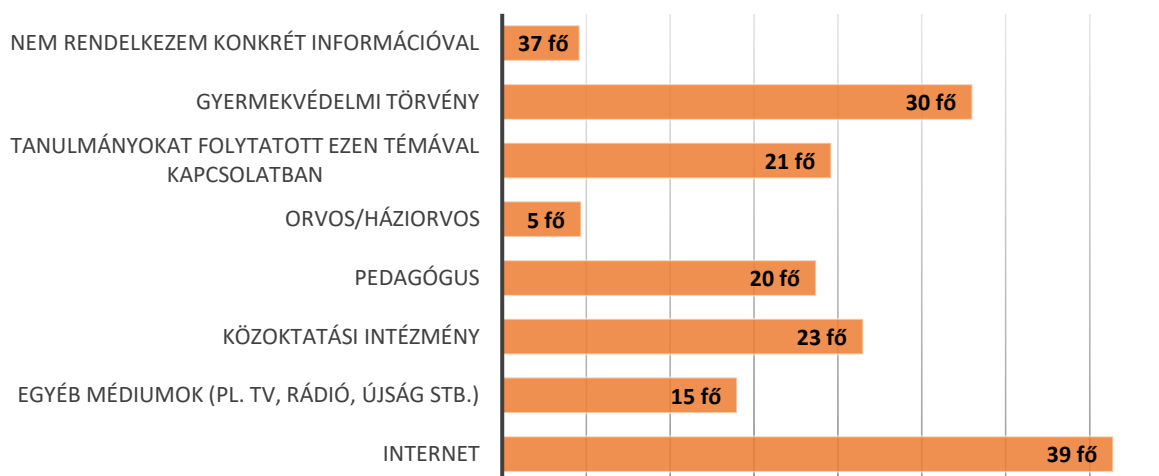
Ebben a kérdőívben is feltettem azt a kérdést, hogy „Saját megítélése alapján eleget tud a gyermekvédelmi jelzőrendszerrel?” (8. ábra).

8. ábra Tud-e eleget a jelzőrendszerrel, szülők válaszai. Forrás: Saját kutatás.

Amint azt a diagram mutatja, átbillent a mutató a negatív válaszok felé, hiszen a válaszadók több, mint fele azt felelte, hogy nem tud eleget, illetve nem is tudja mi az a gyermekvédelmi jelzőrendszer. Szerencsére 51 fő nyilatkozta azt is, hogy saját bevallásuk szerint eleget tudnak az emberek a gyermekvédelemről, de még mindig itt van a másik fele, ahol szomorú dolog azt tapasztalni, hogy nem is tudja egy gyermeket nevelő személy, hogy mi az a gyermekvédelmi jelzőrendszer. Számomra ez azt támasztja alá, hogy egyre nagyobb szükség van ennek a hangsúlyozására a szülők körében is.

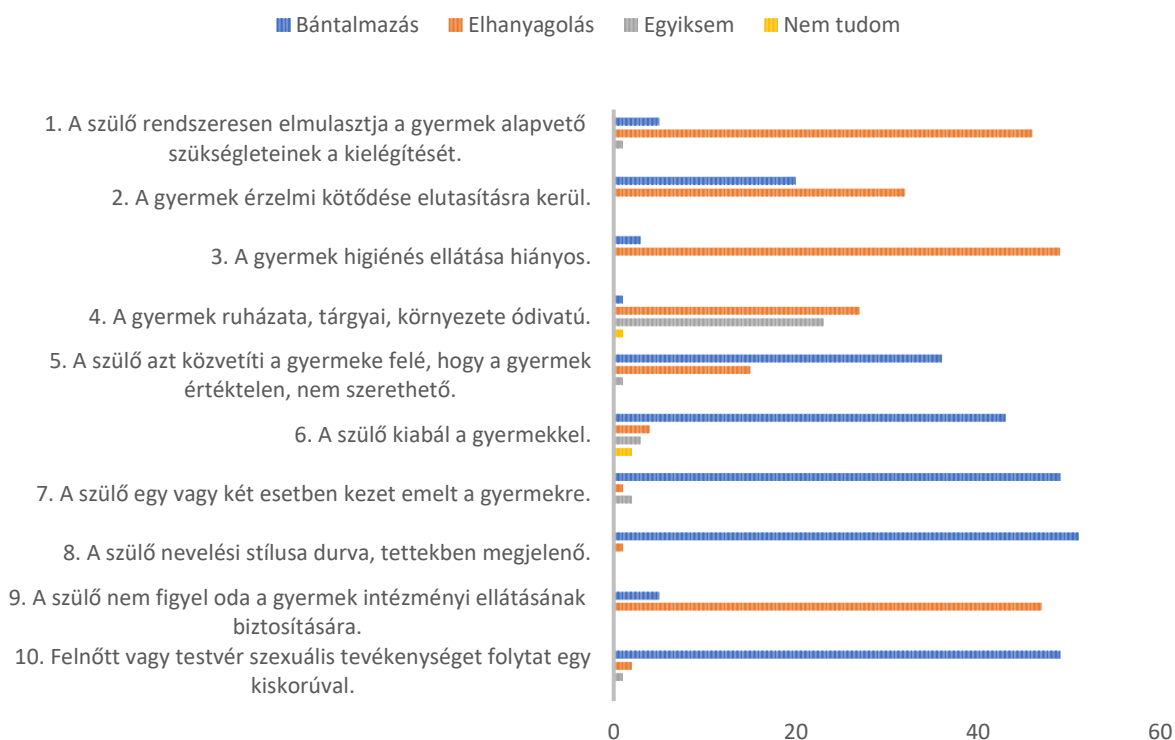
Manapság az online felület az a tájékozási pont, ahonnan az emberek információkat gyűjtenek be, ám ezeket az információkat online felületről nagyon meg kell tudni szűrni, hogy reális információkkal bírjunk. Kíváncsi voltam, hogy a szülők, ha rendelkeznek is a gyermekvédelmi jelzőrendszerrel információval akkor azokat honnan gyűjtötték be (9. ábra).

9. ábra Szülők információszerzése a gyermekvédelmi jelzőrendszerrel. Forrás: Saját kutatás.

Amint azt a skálák mutatják legnagyobb százalékban internetes forrásokból tájékozódtak a témakörben, vagy pedig döntő százalékban az a válasz, hogy nem rendelkeznek konkrét információkkal. Ez az eredmény kissé ütközik arra a kérdésre kapott eredménnyel, hogy saját megítélésük alapján eleget tudnak-e a gyermekvédelmi jelzőrendszerrel, hiszen ott döntő százalékban azt a választ adták, hogy eleget tudnak, ám ezek alapján mégsem biztos, hogy azok reális tudást tükröznek. Negatívumként véltem felfedezni, hogy az orvos/háziorvos kapta a legkevesebb százalékot. Ezt azért találom negatívumnak, mert úgy gondolom, hogy már a kismamáknak, csecsemőt nevelő anyukáknak is kellene beszélni a gyermekvédelemről, akár tanácsadásokon (nyilván ebben a védőnőnek kell nagyobb szerepet betöltenie).

Hetedik kérdés ebben a kérdőívben is jelen van, mely úgy hangzik, hogy megtudnák-e különböztetni, hogy különböző tettek bántalmazásnak, illetve elhanyagolásnak minősülnek-e (10. ábra).

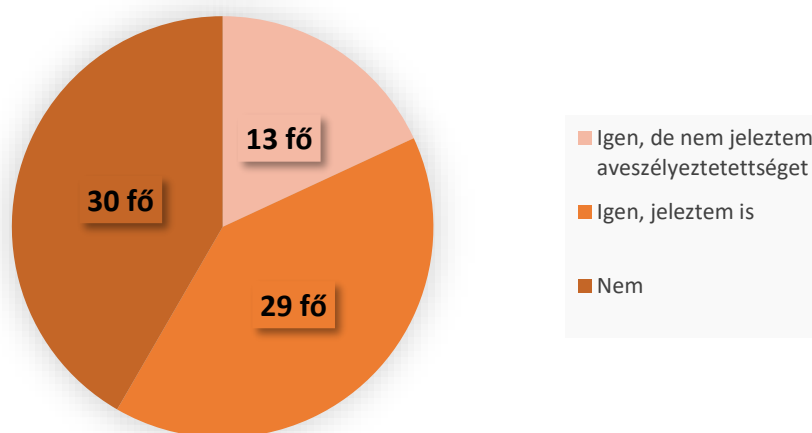

10. ábra Szülők tudása a bántalmazás és elhanyagolás témakörben. Forrás: Saját kutatás.

Nagyon hasonló eredmények születtek a pedagógusok által adott eredményekhez képest. Ami mindkét kérdőívben megjelent, hogy arra az állításra, hogy „A szülő kiabál a gyermekkel” egyaránt adták azt a választ, hogy nem tudják bántalmazás-e vagy elhanyagolás.

5.2.4. Tapasztalatok a veszélyeztetettséggel kapcsolatban

Nyolcadik kérdésben szintén arra kerestem a választ, hogy „Volt-e már rá példa, hogy Ön egy gyermek veszélyeztetettségét észlelte?” 60,7%-os arányban adták azt a választ, hogy nem tapasztaltak veszélyeztetettséget (11. ábra). Ez a válasz azonban már igencsak eltérő a pedagógusok választától, hiszen a pedagógusok által adott válaszoknál 75%-os többségben volt, hogy tapasztaltak már veszélyeztettséget. Nyilvánvaló, hogy ebben az is döntő szerepet játszik, hogy egy pedagógusnak kötelessége a gyermekek érdekeit nézni, és élni a jelzési kötelezettségével, míg egy szülő talán nem vesz komolyan jelzéseket, problémákat, vagy akár nem akar beleszólni a családok életébe, de az is indok lehet, hogy nem tudta ki felé jelezze az észlelt problémát. Ám ez a feltevés következő kérdésembe ki is derül, hiszen kilencedik kérdésem úgy hangzik, hogy „Ha volt már rá példa, akkor tudta-e kihez kell fordulnia?”. A válaszok pedig alá is támasztották azon feltevésemet, hogy nem tudják a szülők kihez is tudnának fordulni, amennyiben problémát észlelnének.

11. ábra Szülők jelzései veszélyeztettség gyanúja esetén. Forrás: Saját kutatás.

Viszont amint látható 29 fő válaszolta azt, hogy igen észlelt már veszélyeztetettséget és jelezte is. Tizedik kérdésem pedig ennek okaira keresi a választ, hogy miben nyilvánultak meg a jelzett veszélyeztetettségek. Ebből néhány példa kiemelve:

„Testi bántalmazás a szülő részéről az óvodában. A folyósón verte meg a szülő a gyereket a szemem láttára.”

„Fűtés nélkül élt a család a házban, előfordult, hogy nem kaptak vacsorát.”

„Nevelőapa szexuális molesztálása, egyik napról a másikra elköltöztek.”

„Fizikai bántalmazás, folyamatos ordibálás.”

„Verték a gyermeket és a testvérét, aki nekem mesélte el.”

„Kék foltok a gyermekén, hiányos ruházat.”

„A gyermek éhesen és ápolatlanul járt az óvodába.”

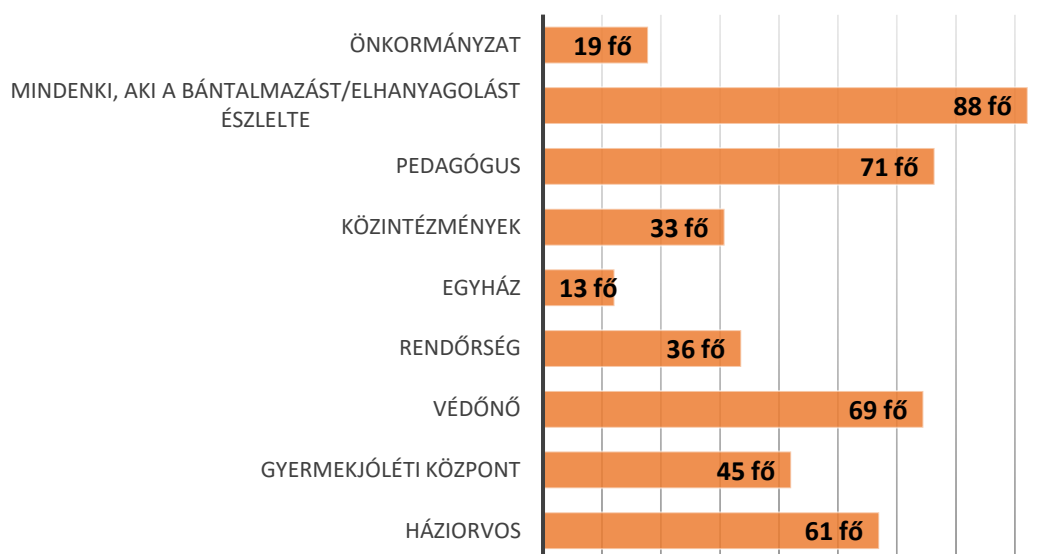
„Családon belüli bántalmazás.”

„Az utcán úgy viselkedett a szülő, hogy feltehetően rendszeresen bántja a gyereket, a gyermek félelmet mutatott.”

„Szülői figyelmetlenség a gyermek mindennapjaiban.”

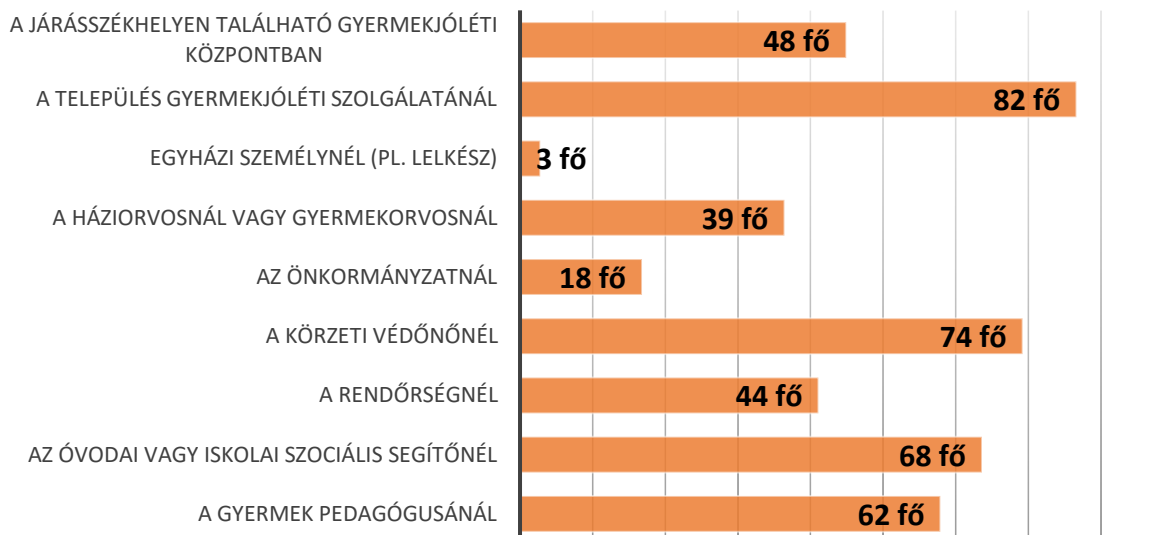
Ezen válaszokat olvasva, azt tapasztalhatjuk, hogy a gyermekek bántalmazásából, veréséből fakadóan jutottak el szülők odáig, hogy jelzést tegyenek a gyermek védelmében. Ez a fajta bántalmazás nyilvánvalóbb lehet a szülők számára a hétköznapiakban is. Pedagógusokhoz szóló kérdőívben is ezen válaszok tükröződnek vissza, hiszen ott is nagy számban jelent meg, hogy verik a gyermeket, a gyermek fél a szüleitől, illetve ami még ott plusz indok volt a szülők alkoholizmusa.

Következő kérdés azt derítette fel, hogy tudják-e a szülők, hogyha egy gyermeket bántalmaznak vagy elhanyagolnak, ki vagy kik tehetnek jelzést erről (12. ábra). Szerencsére 88 fős többségben adták azt a helyes választ, hogy bárki megteheti a jelzést, aki észleli a problémát.

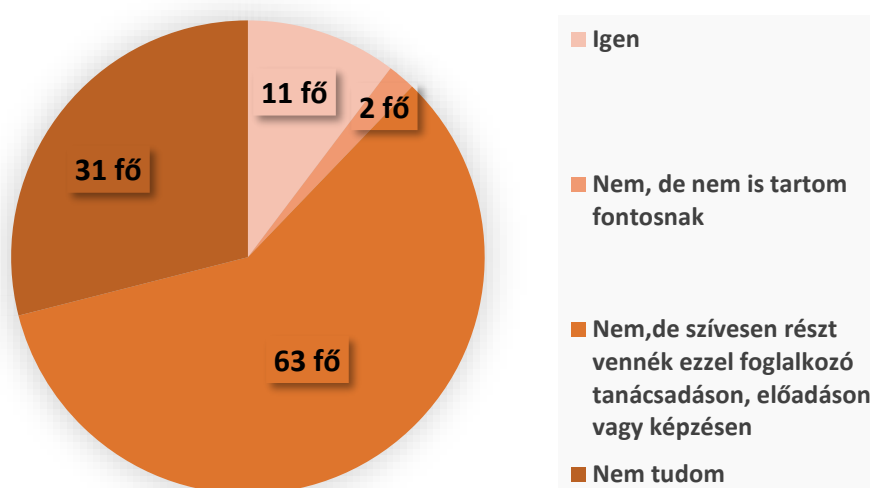
12. ábra Kik tehetnek jelzést veszélyeztetettség esetén, szülők válasza. Forrás: Saját kutatás.

Ami a nehezebb kérdés lehet, nem is az, hogy kik tehetik meg a jelzést, hanem hogy kinek tehetik meg a jelzést. Tizenkettedik kérdésben erre kerestem a választ (13. ábra). A kérdésben felsorolt opciók közül minden szervezethez, személyhez lehet jelzéssel fordulni, ezt tükrözi is a válaszadás, hiszen mindegyik opcióra érkezett szavazat. Ami a legtöbb szavazattal bírt az a település gyermekjóléti szolgálata és a körzeti védőnő, valóban ez a kettő lehet a legopcionálisabb.

13. ábra Kinél tehetnek jelzést veszélyeztetettség esetén, szülők válasza. Forrás: Saját kutatás.

Pozitív visszajelzések jöttek a következő kérdésnél is, miszerint 68,2%-os többségben tennének a szülők jelzést, ha bántalmazást vagy elhanyagolást észlelnének. 15,9%-ban adták azt a választ, hogy már találkoztak is problémával, valamint a jelzést is megtették. A maradék 15% pedig azt a választ adta, hogy azért nem tenne jelzést mert félne, hogy jól észlelte-e a problémát. Úgy gondolom, hogy ezt a maradék 15%-ot szintén úgy lehetne csökkenteni, hogy minél több tájékoztatást kellene nyújtani az emberek felé, akár a médiában, akár az online felületeken. Ezen vélekedésemet alá is támasztják a következő kérdésre adott válaszok miszerint igényt tartanak a szülők is a gyermekvédelmi jelzőrendszerrel való tanácsadásra, előadásra akár képzésre is (14. ábra).

14. ábra Kapott információk a gyermekvédelmi jelzőrendszerrel. Forrás: Saját kutatás.

Mivel óvodai és iskolai szinten is dolgozik 2018 óta szociális segítő munkatárs, így a kérdésekben is jónak láttam megjeleníteni, melyben azt a kérdéskört vizsgáltam, hogy tudják-e a szülők, hogy abban az intézményben melybe gyerekeik járnak dolgozik-e szociális segítő, valamint tudják-e, hogy milyen feladatköröket lát el az intézményekben. Ezen kérdésre a következő válaszok érkeztek:

„Nem tudom.”

„Adománysegítés, környezettanulmány, fejlesztés-korrepetálás segítése, beszélgetés, közös tevékenységek segítése a pedagógus mellett.”

„Végig kíséri a hátrányos helyzetű gyermekek életét, segítséget nyújt az óvodapedagógusok kérdéseiben, neki jelezzük, ha úgy látjuk, hogy a családban hiányosságok, elhanyagoltság van, esettanulmányon részt vesz.”

„Az engem is érdekelne, mert nem tapasztaltam semmi változást.”

„Ül az irodában. Még soha nem láttam, hogy valaki felkereste volna az irodában.”

„Beilleszkedés elősegítése, szegregáció megszüntetése.”

„Segít a problémás dolgokat megoldani, ahol arra szükség van.”

„Élelmezés, rászorulók segítése.”

„Környékünkön nagyjából semmit.”

Szerintem megfigyeli a gyermekek viselkedési szokásait, küllemét, korához képest hogyan fejlődik stb. Ha problémát észlel gondolom jelzi az illetékesnek.”

„Elsősorban megfigyel majd aztán ha észreveszi az elhanyagolás vagy bántalmazás jeleit azt jelzi az adott szakszervezetnek.”

„Tájékoztatás, tanácsadás, konfliktuskezelés, jelzés.”

„A pedagógus és szülő is fordulhat hozzá, ha segítségre van szüksége gyermeknek/családnak.”

„Érzelmi segítség, gyermekek megfigyelése.”

Ez néhány válasz a sok közül kiemelve. Sajnos több olyan válasz is érkezett, hogy nem tudják mi a munkaköre, vagy azt sem, hogy van ilyen az intézményben. Ezt pedig saját tapasztalatból tudom leírni, hogy minden év elején egy A4-es tájékoztató jellegű papírt adunk a szociális segítő nevééről, elérhetőségéről, tevékenységének leírásáról, valamint több eseményre is meghívást adunk a szociális segítőnek, hogy a szülőkkel is kerüljön kapcsolatba, valamint, hogy a családot egyben is megismerhesse (például farsangra, szülői értekezletre, nyuszfutásra stb.)

A kérdőív lezárásaképp nyitott válaszadásban tettem meg azt a lehetőséget, hogy amennyiben egyéb észrevétele van a kitöltőnek a témával kapcsolatban, úgy írja le. Erre csupán négy reakció érkezett, amik a következők:

„A jelzőrendszer sajnos nem működik.”

„Véleményem szerint sem az intézmények, sem a személyek nem szeretnék a családok magánügyeibe beleavatkozni.”

„13.ponthoz, ha az utcán látok egy egyszeri eseményt, nem biztos, hogy megalapozott, s egy feljelentésnek, bejelentésnek nagyon komoly kivizsgálása van, a gyermeket elvehetik a szülőktől, így nagyon megalapozott gyanú szükséges. 7.pont Egyszeri pofon, fenékrecsapás miatt a szülő nem bántalmazó, mégha a szabályzat így is mondja. Kevés olyan szülő van, aki még soha nem tette ezt meg. Az ordibálás ugyanúgy bántalmazás. Érdekes témaboncolgatás...”

„Információkra, edukációra lenne szükség a társadalom széles rétegében.”

5.3. Következtetések

Az elkészült és kitöltött kérdőíveimet tekintve úgy gondolom, hogy sok eredménnyel és őszinte véleményekkel rendelkezhettem a gyermekvédelmi jelzőrendszerrel, hiszen a két kérdőívet összesen 159 személy töltötte ki és saját véleményüket is megosztották benne.

A két kérdőívet tekintve, amik külön pedagógusokhoz és szülőkhöz száltak eredményükben nem található nagy eltérés, amit pozitívumként tekinthetünk, hiszen ez azt jelenti, hogy valamilyen szinten a szülők is tájékozottak ezen témakörben. Ami negatívumként jön vissza az eredményekből számomra az, hogy a pedagógusoknak elengedhetetlen lenne az éves továbbképzés, tájékoztató jellegű előadás a gyermekvédelemmel kapcsolatosan. Nagyon fontos lenne prevenciós jelleggel is, hogy már bölcsődés és óvodás korban minél korábbi jelzéseket észrevegyenek a pedagógusok, ebben pedig a kérdőívet kitöltő személyek is megerősítést adtak, hiszen óvodapedagógus véleménye is az volt a kérdőívben, hogy szükségük lenne továbbképzésre, főképp arról, hogy milyen jeleket kell figyelembe venni, mik mire utalnak stb.

Számomra elképzelhető lenne egy gyermekvédelmi online felület is, ahol konkrét, hiteles információkat szolgáltatnának az embereknek, pedagógusoknak. Ez mindig naprakész információkat szolgáltatna a törvényi változásoknak megfelelően is. Ezt azért tartanám fontosnak, mert a kérdőívben kapott válaszok alapján gyakran tájékozódnak szülők is online felületeken és ezek néhány esetben félrevezetőek is lehetnek, egy ilyen weboldal létrehozásával pedig szakemberektől kaphatnának tartalmas információkat.

Mivel a pedagógusok mellett az intézményekben 2018 óta szociális segítő munkatárs is dolgozik, így ehhez kapcsolódó kérdést is tettem fel a szülői kérdőívemben. A kérdésre adott válaszok alapján számomra nem tűnik egyértelműnek, hogy minden intézményben megfelelően tájékoztatva vannak a szülők a szociális segítő intézményekben végzett munkásságáról, ez a

korábban már említett online felület létrehozásával szintén elkerülhető lenne, hiszen ott konkrét tartalmakat írhatnának szakemberek a szociális segítő feladatairól, tevékenységeiről és arról, hogy a szülők milyen problémákkal tudnak a szociális segítőhöz fordulni.

6. Összegzés

Szakedolgozatomban a gyermekvédelmi jelzőrendszerrel kapcsolatos tudást és attitűdöket vizsgáltam a pedagógusok és a szülők körében. Az elméleti fejezetekben a gyermekvédelem és a gyermekvédelmi jelzőrendszer szakirodalmi feldolgozásával foglalkoztam, az ehhez tartozó fogalmakat tisztáztam. Ezután kérdőíves felmérés kereteiben kerestem arra a választ, hogy jelenleg a gyermekvédelmi jelzőrendszer hatékonyan működik-e. A hétköznapi emberek, szülők, pedagógusok tisztában vannak-e a gyermekvédelmi jelzőrendszer működésével, lehetőségeivel és élnek-e ezzel.

A témához kapcsolódó fogalmaknál előkerült a gyermek elhanyagolása, a bántalmazás és a veszélyeztetettség is. A veszélyeztetettség még a mai tudásunkkal is nehezen megfogható és körülírható fogalomnak számít. A veszélyeztetettség egy összetett fogalom, melynek két formája a bántalmazás és az elhanyagolás, ezek szorosan összefüggenek egymással, de persze külön-külön is megfigyelhetők. Ahogy dolgozatomban is említettem, az egész gyermekvédelem legfontosabb része a prevenció, melynek keretében jól alkalmazható a családlátogatás, a tünetek korai felismerése, az okok feltérképezése és a kapcsolattartás az érintett személyekkel, szakemberekkel. A családlátogatások manapság már sajnálatos módon nem igen vannak jelen, pedig ez egy nagyon jó lehetőség a családok, gyermekek természetes környezetében való megismerésére.

Dolgozatom fő témája a gyermekvédelmi jelzőrendszer hatékonysága, így ezen témakört igyekeztem alaposan feldolgozni. Működése a család- és gyermekjóléti szolgálatokhoz köthető, melyeknek legfőbb céljuk a gyermekek családban történő nevelkedésének elősegítése, valamint, hogy felismerjék, ha egy gyermeket veszélyeztető tényezők érnek, ezután megadják a megfelelő segítségnyújtást, támogatást és ezzel egyidejűleg felismerjék a kiváltó okokat is. A család- és gyermekjóléti szolgálatok létrejöttével együttesen alakult az észlelő- és jelzőrendszer is. Ezen rendszer az egész társadalmat érinti, hiszen jelzőrendszeri tagnak minősül az egész társadalom. A gyermekvédelmi törvény pedig magába foglalja azt, hogy minden jelzőrendszeri tag köteles jelzéssel élni, amennyiben egy gyermek veszélyeztetettségét észleli.

A gyermekek védelme és a rendszer hatékonysága érdekében 2018 óta működik az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység is, melynek céljai közé tartozik az is, hogy ezen feladatot ellátó személy segítséget nyújtson a pedagógusoknak a felmerülő problémák feltárásában és kezelésében. Ez annak köszönhetően alakult így, hogy az állam is felismerte a gyermekvédelmi szakemberek köznevelésben történő jelenlétének fontosságát.

Dolgozatom utolsó részét kérdőíves vizsgálatom bemutatása képezi, melynek keretében a jelzőrendszer hatékonyságát vizsgáltam, valamint azt, hogy megfelelő tudással rendelkeznek-e a szülők és pedagógusok a gyermekvédelemről és a jelzőrendszerről. Ezen eredmények alapján meggyőződésem, hogy a tudás megalapozása elengedhetetlen ezen témakörben a társadalom minden területén. Mivel manapság az online tér dominál, így annak mentén kellene megfelelő, hiteles információkat nyújtani szakemberek által. Másrészt elengedhetetlen az emberek közötti megfelelő együttműködés, kommunikáció, hiszen a gyermekek veszélyeztetettsége megelőzhetővé válhatna megfelelő együttműködéssel, hatékony prevenciós programokkal, valamint a jelzőrendszeri tagok felkészítésével.

Irodalomjegyzék

1. 1997. évi XXXI törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.
Forrás: [Gyvt. - 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról - Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye \(jogtar.hu\)](#) (Letöltés dátuma: 2023. 09. 27.)
2. Árki Ildikó – Dr. Scheiber Dóra – Dr. Kovács Zsuzsanna: Gyermekbántalmazás és elhanyagolás. In.: Gyermekgyógyászati továbbképző szemle, 2013.
3. Babós Emese – Dr. Bagi Krisztina – Boglacsik Tímea – Borsos-Kőszegi Erika – Hellenbárt László – Kopf Katalin: A gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagok együttműködésének elősegítése. A kapcsolati erőszak és az emberkereskedelem okozta ártalmak azonosítása és kezelése. Budapest: Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft., 2019.
4. Barcsi Antal: Gyermekvédelmi útmutató – Módszerek és ajánlások a gyermekvédelemmel foglalkozóknak. Szeged: Mozaik Kiadó, 2007.
5. Bertók Zoltánné – Csillag Márta – Degéné Major Judit – Farkas Tibor Jánosné – Gergál Tímea – dr. Litter Adrienn – Menyhárt Anna – Palotás Zoltán – Sikoné Bartos Edina – Székely Józsefné – Tanácsné Betéri Éva – Turi Katalin: Útmutató az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység bevezetéséhez és gyakorlathoz az óvodában. Budapest: Oktatási hivatal, 2019.
6. Budai István: Az együttműködő szociális munkás. Tanulmányok. 2019.
Forrás: <https://www.scribd.com/document/492184295/Azeguttm%C5%B1kod%C5%91-is-kolai-szocialis-munkas-2019-budai-istvan> (Letöltés dátuma: 2023. 11. 20.)
7. Édes Regina: A gyermekbántalmazás megítélésének és felismerésének vizsgálata kora gyermekkorban a bölcsődékben. Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat, 2021.
8. Emberi Erőforrások Minisztériuma: A család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól, 2016.
Forrás: <https://kimittud.hu/request/9269/response/13618/attach/6/eszlelo%20es%20jel-zorendszer%20szakmai%20ajanlas%20kiadott.pdf> (Letöltés dátuma: 2023. 10. 03.)
9. Gáti Ferenc – Horányi Annabella – Kósáné Ormai Vera: Szemelvények a hazai gyermek- és ifjúságvédelem irodalmából. Budapest: Tankönyvkiadó, 1989.
10. HINTALOVON Gyermekjogi Alapítvány: Gyermekjogi jelentés, 2022.
Forrás: https://hintalovon.hu/wp-content/uploads/2023/05/Gyermekjogi_jelentes_2022.pdf (Letöltés dátuma: 2023. 09. 27.)

11. Kaszáné Tóth Katalin – László György – Pátkainé Szmulai Rita – Dr. Szabóné Szalay Csilla – Szolnoki Beáta – Vágvölgyi Éva – Dr. Anda Péter: Az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység módszertani útmutatója, 2022.
Forrás: https://tamogatoweb.hu/letoltes2022/iskolai_szocmunk_utmutato_2022.pdf (Letöltés dátuma: 2023. 11. 10.)
12. Kerezsi Klára: A védtelen gyermek (Erőszak és elhanyagolás a családban). Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1995.
13. Központi Statisztikai Hivatal: Statisztikai tükör. Gyermekesély – A gyermekvédelmi jelzőrendszer működése, 2014.
14. Makai Éva: Iskolakerülők? Avagy: iskolásügyek egy gyermekjóléti szolgálatnál. Új Pedagógiai Szemle, 1999.
15. Oktatási hivatal: A tankötelezettség megkezdésének halasztása (ÓVODÁBAN MARADÁS), 2023.
Forrás: https://www.oktatas.hu/koznevelés/tankotelezettseg/tankotelezettseg_halasztasa (Letöltés dátuma: 2023. 11. 02.)
16. Pintér Ádám, Tóth Judit Nikoletta: A bántalmazott gyermekek- Gyermekjogok és gyermekbántalmazás, 2017.
Forrás: https://www.ksh.hu/statszemle_archive/2017/2017_08-09/2017_08-09_847.pdf (Letöltés dátuma: 2023. 09. 29.)
17. Rácz Andrea (szerk.): A gyermekjóléti szolgálatok feladatellátásának szakmai támogatása. Rubeus Egyesület „szedervessző”. Budapest: 2015.
18. TÁRKI Zrt.: A családsegítő és gyermekjóléti szolgáltatás integrációjának és az ellátórendszer kétszintűvé történő átalakításának tapasztalatai, 2017.
Forrás: https://www.tarki.hu/hu/news/2017/kitekint/20170425_csaladsegito.pdf (Letöltés dátuma: 2023. 10. 06.)
19. Vass Vilmos: A kompetencia fogalmának értelmezése. Oktatási és Fejlesztő Intézet. Szakmai kiadvány. 2009.
Forrás: <https://ofi.oh.gov.hu/tudastar/hidak-tantargyak-kozott/kompetencia-fogalmanak> (Letöltés dátuma: 2023. 11. 15.)
20. Z. Kocsis Blanka: WMN. Szülői munkaközösség: Lehetőségek kontra rémálom. 2023.
Forrás: <https://wmn.hu/wmn-suli/60813-szuloi-munkakozosseg-lehetosegek-kontra-remaalom> (Letöltés dátuma: 2023. 10. 23.)
21. Zeller Judit – Rózsás Eszter: Gyermek- és ifjúságvédelem. Nemzeti Közszerződési Egyetem Vezető- és Továbbképzési Intézet. Budapest, 2014.

Forrás: <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/10560/Teljes%20sz%C3%B6veg?sequence=2&isAllowed=y> (Letöltés dátuma: 2023. 10. 17.)

Nyilatkozatok

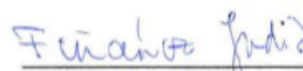
NYILATKOZAT

Pinczné Katyi Vivien (név) (hallgató Neptun azonosítója: GAEDCW) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a **szakdolgozatot**¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/**szakdolgozatot**/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: Kaposvár, 2024. április 17.

belső konzulens

NYILATKOZAT

szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: PINCZÉNÉ KATYI VIVIEN
A Hallgató Neptun kódja: GAEDCW
A dolgozat címe: A GYERMEKVÉDELMI FELZŐRENDSZER MŰKÖDÉSE. A SZÜLŐK
A megjelenés éve: 2024. ÉS A PEDAGÓGUSOK SZEMSZÖGÉBŐL.
A konzulens intézetének neve: NEVELÉSTUDOMÁNYI INTÉZET
A konzulens tanszékének a neve: GYERMEKNEVELÉSI TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottnak tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelté után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtárir repozitori rendszerében.

Kelt: 2024 év APRILIS hó 17 nap

Pinczi Kati Vivien
Hallgató aláírása